

ΝΕΟΙ ΒΩΜΟΙ

ΜΗΝΙΑΙΟ ΦΥΛΛΟ.—ΧΡΟΝΟΣ Α'.—ΙΟΥΝΗΣ 1924

ΑΡΙΘΜ. 6

ΔΟΥΝΤΜΙΑ ΣΤΟΓΙΑΝΩΦ
ΚΑΙΣΑΡΑΣ ΕΜΜΑΝΟΥΗΛ
Ν. Γ. ΚΑΤΗΦΟΡΗΣ
ΙΩΣΗΦ ΡΑΦΤΟΠΟΥΛΟΣ
ΠΕΤΡΟΣ ΠΙΚΡΟΣ
ΖΑΝ ΜΠΕΡΝΙΕ
ΓΡΑΜΜΑΤΑ ΑΠΟ ΤΟ ΠΑΡΙΣΙ
ΕΞΗ ΚΙΝΗΣΗ
ΠΑΡΑΓΡΑΦΟΙ

Δραχμές 3

Σελλίνα 1

Φράγκα 3

Τόποις Κ. Σ. Παπαδογιάννη
Ψαρρών 41.—'Αθήναι ****

ΝΕΟΙ ΒΩΜΟΙ

ΜΗΝΙΑΙΟ ΦΥΛΛΟ—ΧΡΟΝΟΣ Α΄—ΑΡΙΘ. 6

ΕΚΔΙΔΕΤΑΙ ΑΠΟ ΣΥΝΤΡΟΦΙΑ ΝΕΩΝ

ΓΡΑΜΜΑΤΑ Κ' ΕΠΙΤΑΓΕΣ:

ΑΓΓ. Β. ΜΕΝΤΖΕΛΙΔΗΝ (Ὁμήρου 56 Ἀθήνα)

NEI VOMI

REVUE MENSUELLE

JUIN 1924—No 6

A. MENTZELIDES RUE HOMERE 56

ATHÉNES

ΣΥΝΔΡΟΜΕΣ

Γιὰ τὸ Ἑσωτερικόν: Χρονιατικὴ δρ. 30   Γιὰ τὴν Ἀμερικὴν: δολλάρια 3
»   Ἑξάμηνη   » 15   Γιὰ τὰ ἄλλα μέρη: Φράγκα χρυσῆ 30
Γιὰ τὴν Αἴγυπτον-Πόλην: Σελίνα 15

ΑΠΟ ΤΑ ΝΕΑ ΒΙΒΛΙΑ

Τοῦ Ἐκδοτικοῦ Οἴκου Χ. ΓΑΝΙΑΡΗ καὶ Σιας
Σοφοκλέους 3.—Ἀθήναι

ΟΣΚΑΡ ΟΥΑΪΛΔ

ΤΟ ΠΟΡΤΡΑΙΤΟ ΤΟΥ ΝΤΟΡΙΑΝ ΓΚΡΑΙΗ

Μετάφραση Κ. ΚΑΡΘΑΙΟΥ. Τιμὴτι Δραχ. 25

«Σ. Ν. Β.» Οἱ ἐκδόσεις τοῦ κ. Γαννιάρη πωλοῦνται στὰ γραφεῖα μας.

ΝΕΟΙ ΒΩΜΟΙ

ΜΗΝΙΑΙΟ ΦΥΛΛΟ.—ΑΡΙΘ. 6

ΙΟΥΝΗΣ 1924

κ.σ.η. 573^α/1924.

Η ΕΥΣΠΛΑΧΝΙΑ ΤΟΥ ΑΡΗ

LUDMIL STOYANOFF ¹⁾

Λένε πὼς στὴν Ἀμερικὴ σκοτώνουνε μὲ τὸν ἠλεκτρισμό. Δὲν πῆγα ποτέ μου στὴν Ἀμερικὴ, καὶ καθόλου δὲ μὲ ξαφνίζει ἡ ἐφεύρεση αὐτῆ τῶν Γιάννε ²⁾.

Μὲ τὸν ἠλεκτρισμό! Τὸ δίχως ἄλλο, θάνατι ἕνας εὐχάριστος θάνατος!

Ἐνα δυνατό τράνταγμα στὸ μυαλό, μερικοὶ δυνατοὶ σπασμοὶ σ' ὅλα τὰ μέλη, ἕνας σπασμὸς μέσα στὰ κόκκαλα ἀπ' τὸ ἠλεκτρικὸ ρεῦμα, τέλος τὰ στριφογυρίσματα τοῦ πτώματος πὺ πέφτει μέσα σὲ λαμπεροὺς καὶ συγκεντρικοὺς κύκλους κι' ἔπειτα μιὰ σιωπὴ ποῦναι πειὸ βαθειὰ κι' ἀπ' τὴ σιωπὴ τοῦ χάους μεταξὺ τῶν ἀστρων...

Ἔτσι θάνατι, ἕνας εὐχάριστος καὶ παράξενος θάνατος.

Ὅχι ὅμως, ἐμεῖς σκοτώνουμε πειὸ ἀπλᾶ. Μένα μαχαῖρι, μὲ μπαλτᾶ, ὅπως κι' οἱ πρόγονοὶ μας. Ἐνα χτύπημα στὸν ὤμο, τὰ κόκκαλα τρίζουνε, τὰ μάτια βυθίζονται μέσα στὶς κόχες των, κι' ὁ ἄνθρωπος σωριάζεται χάμω σὰν ἕνας κομμένος κορμὸς δένδρου. Κάποτε τὰ θύματα εἶναι καὶ περισσότερα: 10, 20, 30, 50. Σ' αὐτὴ τὴ περίσταση ἡ δουλειὰ εἶναι πὺ δύσκολη χωρὶς νᾶναι κι' ἀπραγματοποίητη ὅλα τους δένουνται μαζὺ κι' ἔτσι δὲν εἶναι καθόλου δύσκολο νὰ τρυπηθεῖ ὅλη αὐτὴ ἡ ἀνθρώπινη μάζα μαζὺ. Πραγματικὸ λουτρό ἀπὸ αἷμα, μιὰ ἀπίστευτη σφαγὴ ζώων, ἕνα ἐξαιρετικὸ θέαμα. Ἐπειτα ἀπ' αὐτὸ τὰ θύματα ρίχνονται σένα ὅποιοιδήποτε λάκκο ἀφισμένα στὸ ἔλεος τῶν σκύλων.

Γιατί ὅμως ἀλήθεια νὰ σκοτώνουνε μὲ τὸν τρόπο αὐτό· δὲν εἶναι περίεργο;

¹⁾ Ὁ Ludmil Stoyanoff, εἶναι ἕνας λυρικός ποιητὴς μέσα στοὺς νέους λογοτέχνες τῆς Βουλγαρίας.

Τὸ διήγημα πὺ δημοσιεύουμε εἶναι παρμένο ἀπ' τὸ περιοδικὸ τῆς «Ἐνώσεως τῶν Βουλγάρων Φοιτητῶν» καὶ πέρασε πρῶτα στὸ περιοδικὸ «Ἐπεριών» 2ον ἔτος 6—7 τεύχος, ἀμέσως μετὰ τὰ αἵματηρὰ γεγονότα τοῦ Σεπτεμβρίου.

²⁾ Ἔτσι τοὺς λένε γιὰ παρατσούκλι τοὺς Ἀμερικανούς.

Ἄπλως ὅλα ὀφείλονται στὸ ἄτι ἀπαγορεύονται οἱ πυροβολισμοί...

Ἄλλιως θὰ τοὺς τουφεκίζαμε.

Βρισκόμαστε σένα τόπο κατειλημμένο, ἓνα τόπο στασιαστῶν καὶ κρατοῦμε τὰ προσχήματα τῆς εἰρήνης. Οὔτε ἓνας κρότος πυροβολισμοῦ. Γιατί νὰ ἀνησυχήσουμε τὸν εἰρηνικὸ πληθυσμό;

Ἄλλωστε στὴν πραγματικότητα δὲν μένει πειὰ σχεδὸν εἰρηνικὸς πληθυσμός. Αὐτὸς ἢ ἔφυγε ἢ ἀποδεκατίστηκε. Τὰ χωριά καταστραφήκανε καὶ ἐμπρηστήκανε, οἱ κάτοικοί τους περιπλανιοῦνται στὰ βουνὰ καὶ πεθαίνουνε ἀπ' τὴ πείνα. Ἀφοῦ ἔχουνε τεθεὶ ἐκτὸς νόμου θὰ κατασφαγοῦνε ὅπως οἱ λύκοι ἢ θὰ καταστραφοῦνε ὅπως οἱ ἀκριδες.

Γιατί ὄχι! Τὸ αἶσθημα τῆς ἀηδίας πρὸς τὸν ἑαυτό μου, πρὸς ὅλο τὸν κόσμο, πρὸς τὸ ἴδιο τὸ δικό μου ἔθνος, ἀρχίζω νὰ τὸ αἰσθάνομαι κάθε μέρα καὶ λιγώτερο. Δὲν αἰσθάνομαι πειὰ καμμιά ντροπή, ὑποτάσσομαι στὴν θέληση τῶν γεγονότων, βυθίζουμε μέσα στὸν τυφλὸ καὶ καταστρεπτικὸ θόρυβο τῆς ἱστορίας. Μήπως ὁ Θεὸς ἔκλεψε ἀπ' τοὺς ἀνθρώπους τὸ λογικὸ τους γὰ νὰ ξαναφτιάσει τὸν κόσμον ἔπειτ' ἀπ' τὴ θάλασσα αὐτὴ τοῦ αἵματος ὅπως κάποι' ἀπ' τὸ μεγάλο κατακλυσμὸ; Αὐτὰ σκέφτομαι μαζὺ μὲ κάθε ποτηράκι οὔζο ποὺ πίνω.

Πίνουμε οἱ δύο μας μὲ τὸ λοχαγό. Αὐτὸς ἄλλωστε πίνει πειὰ ἀπὸ παλιὰ συνήθεια ποὺ τοῦ ἔγεινεν ὀργανική. Εἶναι ἓνας μικρὸς ἀνθρωπᾶκος μὲ γεμᾶτο πρόσωπο στρογγυλὸ καὶ μελαψό, μὲ τὶς γραμμές του ἀδρές, ξυρισμένος καὶ μὲ μεγάλα αὐτιά. Θεὸς του εἶναι ἢ στολή, ἐκκλησία του οἱ στρατώνες. Ἐκτελεῖ τὶς διαταγές τῶν ἀνωτέρων του μὲ μιὰ δυσειδαίμονα σχεδὸν ὑπακοή. Καὶ τὰ σκυλιὰ ἀκόμη δὲν ἔχουνε τὴν ἀφοσίωση ποὺ αὐτὸς ἔχει στὴν ψυχὴ του. Εἶναι ἓνα ἀπ' τὰναρίθμητα κεφάλια τῆς Λάμιας ποὺ καθὼς λένε τὰ παραμῦθια ἔφαγε τὰ ὁμορφότερα παιδιὰ τῆς μαγεμμένης πόλης. Ἡ περιοχὴ ποὺ τοῦ ὀρίσθηκε ἀποτελεῖται ἀπὸ μερικὰ χωριά ποὺ αὐτὸς ὀφείλει νὰ τὰ ἀποδεκατίσει καὶ νὰ τὰ ἐξημώσει. Ἐκπληρώνει τὴν φιλάνθρωπη αὐτὴ ἀποστολὴ του μὲ σταθερότητα καὶ περηφάνεια. Τόσο στερεὰ δὲν κρατάει οὔτε τὸ ποτηράκι του. Χάρηκε πολὺ ὅταν κάθησα κοντὰ του, αἰσθάνθηκε τὸν ἑαυτό του ἱκανοποιημένο κι' ἐβιάστηκε νὰ δείξει τὴν ὑπεροχὴ του.

—Ἔτσι νέε μου, ὅλοι αὐτοὶ δὲν εἶναι παρὰ σκυλιὰ. Δὲν πρέπει νὰ τοὺς φέιδεται κανένας. Ὅχι. Ἐνα ἄθροισμα κακούργων. Πιέ! Θὰ τὰ ξεχάσεις ὅλα.

Περνοῦσε κόσμος μὲ τὶς πιὸ διάφορες αἰτήσεις. Ἐνας γέρος ζητᾶ

νὰ τοῦ ἐπιστρέψουνε τὰ τρία κλεμένα του γίδια, ἓνα μικρὸ κορίτσι ζητᾶ νὰ μάθει τί ἀπέγεινε ὁ πατέρας του καὶ μιὰ γριῆ χωρική παρακαλεῖ νὰ τῆς δώσουνε τὰ κεφάλια τῶν δύο τῆς γυιῶν ποὺ—λέγει—εἶναι πεταγμένα πίσω ἀπ' τὸ λοφίσκο, γιὰ νὰ τὰ θάψει στὸ νεκροταφεῖο τοῦ χωριοῦ.

Σηκώθηκα μὲ σφιγμένα τὰ δόντια καὶ βγήκα ἔξω—ἂν καὶ ζαλισμένο τὸ κεφάλι μου ἀπ' τοὺς ἀτμούς τοῦ οὔζου, αἰσθανότατε ἀμυδρὰ τὴν ὑπαρξὴ ἀφάνταστων κακουργημάτων. Αὐτὸ δὲν εἶτανε πειὰ οὔτε πόλεμος, οὔτε ἐπανάσταση ἐσκέφτηκα. Εἶτανε μιὰ τρελὴ καὶ φρικώδης δεῖψα αἵματος, κάτι σπάνια ὄργια τοῦ θεοῦ τοῦ πολέμου.

Ἀπέξω μαζευτήκανε οἱ στρατιῶτες μὲ ἔξη χωρικοὺς μέσα στοὺς ὀποιους βρισκότανε κι' ὁ δάσκαλος τοῦ γειτονικοῦ χωριοῦ ποὺ στὸ σπίτι του, δὲν πάει πολὺς καιρὸς, κοιμήθηκα ἓνα βράδι. Τοὺς φέρνουνε κοντὰ μου γιὰ νὰ τοὺς ἀνακρίνω. Πρέπει νὰ τηρηθοῦνε οἱ τύποι τῶν νόμων.

Ἡ κωμωδία αὐτὴ ἐπιναλαμβάνεται συχνά! Πιάστηκε χωρὶς καμμιάν ἐλπίδα νὰ ξεφύγω, μέσα στὰ νύχια τοῦ τέρατος καὶ γίνουμαι ὄργανό του. Κάθε μέρα ἀδυνατίζει πιὸ πολὺ τὴ θέλησή μου, τυφλώνει τὰ μάτια μου καὶ σκεπάζει τὸ μέτωπό μου μὲμποῦκλες ἀπὸ ἄσπρα μαλλιά. Κι' ὅμως δὲν εἶμαι παρὰ μονάχα εἰκοσιδύο χρονῶν!

Ὅδηγῶ τοὺς συλληφθέντας σένα ἰδιαίτερο δωμάτιο κι' ἀρχίζω τὴν ἀνάκριση.

Ἄνθρωποι ἀθῶοι ὅπως πάντα. Ὁ ἓνας συνελήφθηκε τὴν ὥρα ποὺ γυρνοῦσε ἀπὸ τὴν κηδεῖα τοῦ γυιοῦ του. Ἐνας ἄλλος τὴν ὥρα ποὺ κουβαλοῦσε νερὸ στὸν κηπὸ του. Ἐνας τρίτος τὴν ὥρα ποὺ μετέφερε κοπριὰ στὸ χωράφι του. Ὁ δάσκαλος δὲν ἤξαιρε καθόλου γιὰ τὸν εἶχανε φέρει ἐδῶ. Οὔτε κι' ἐγὼ ἀκόμα δὲν ξαίρω τί νὰ κάνω, δὲν ξαίρω πὼς ἔπεσα μέσα σαυτὴ τὴν κόλαση καὶ ἂν ὅλα αὐτὰ δὲν εἶναι παρὰ ἓνα φοβερὸ ὄνειρο. Δὲ μοιάζει πειὰ οὔτε μὲ τὸ Μεξικὸ οὔτε μὲ τὸ Κάπσταν. Κανένας αἰῶνας δὲν παρουσίασε ἓνα τέτοιο πάθος γιὰ τὸν ἀνθρώπινο φόνον. Πηγαίνω στὸ λοχαγὸ γιὰ νὰ τοῦ ὑποβάλω τὴν ἐκθεση.

«Ἀθῶοι ἄνθρωποι» τοῦ εἶπα «ἐντελῶς ἀθῶοι. Ἄς τοὺς ἀφίσομε νὰ πάνε νὰ κοιτάζουνε τὶς δουλειές τους».

Ὁ λοχαγὸς σηκώνει πάλι τὸ ποτηρί του γεμᾶτο καὶ γελᾶ.

«Χά! Χά! Χά! Ἀθῶοι, δηλαδὴ—ἔνοχοι. Ὁ κανονισμὸς λέγει: δὲν ὑπάρχουνε ἀθῶοι. Κατάλαβες; Ἀθῶοι. Μὰ τί γυρεύουνε μέσα

στά χωράφια. Πούδς γυρῶ τῶρα χωρίς δουλειὰ ἐδῶ κι' ἐκεῖ!
'Αθῶοι! Καὶ τοὺς πιστεύεις κι' ἐσύ, ἕνας μορφωμένος!

Ἔπειτα προσθέτει

—Γιὰ δόσε μου τὸ φάκελλο μὲ τὰ ἔγγραφα.

Μέσα στὰ ἔγγραφα ἀναφέρεται τὸ πῶς καὶ πού ἔγινε ἡ σὺλληψη τοῦ καθενός, καὶ ὑπὸ ποιῆς συνθήκης. Ὁ ἄνθρωπος μὲ τὴ στολή, σκαλίζει σφυρίζοντας καὶ μουρμουρίζοντας τὰ ἔγγραφα, ἐπαναλαμβάνει κάμποσες φορὲς: «αὐτὸ εἶναι», «αὐτὸ εἶναι». Παίρνει τὴν πέννα καὶ γράφει μὲ τὸ χέρι πὺν τρέμει ἀπ' τὴν ἐπίδραση τοῦ οὔζου «Συμφῶνως τῷ Νόμῳ ὑπ' Ἄρ. 17—ὡς κατάσκοποι».

Ὅχι φῶναξα γεμῆτος ἀπὸ τρόμο.

«Ὁ ὑπασπιστής!» φωνάζει ὁ λοχαγός.

Ἐνας νέος ἀξιωματικός, πὺν μόλις τέλειωσε τὴν στρατιωτικὴ σχολή, μπῆκε μέσα. Χαιρέτησε στρατιωτικά, πῆρε σιωπηλὰ τοὺς φακέλλους μὲ τὰ ἔγγραφα, εἶπε «Εἰς τὰς διαταγὰς σας» καὶ βγήκε. Ὑστερα ὁ λοχαγός σήκωσε πάλι τὸ ποτήρι του καὶ τὰ μάτια του ἐξεδήλωσαν μαζὺ μὲ μιὰ πεισματάρικη καὶ κτηνώδη ἀγριότητα κατὶ σᾶν ἐθνικὴ περηφάνεια. Τὴ στιγμὴ αὐτὴ μοῦ φάνηκε σᾶν νᾶτανε αὐτὸς ὁ ἴδιος ὁ αἰμοβόρος θεὸς τοῦ πολέμου.

Ἐαίρεις ἐσύ φίλε μου πῶς στήν Ἄμερικὴ σκότωναν μὲ ἠλεκτρισμό; Ἐκεῖ ὅμως ὁ φόνος ἑνὸς ἀνθρώπου εἶναι τόσο σπάνιο πρᾶγμα πὺν γιὰ τὸ κεφάλι του φιλονεικοῦνε ὄλα τὰ Πανεπιστήμια. Τὸ ξαίρεις ἐσύ αὐτό;

Ἀρχίζει νὰ βραδιάζει.

Ἀπάντῶ τὴ γρηὰ γυναῖκα πὺν ἤθελε νὰ μαζέψει τὰ κεφάλια τῶν δυὸ της γυιῶν μ' ἕνα βαρὺ σάκκο κατ' ἀπ' τὴν ἀμασχάλη της.

—Τὶ κουβαλᾷς; τὴ ρώτησα πειράζοντάς την.

Ταράχτηκε καὶ ἀπρόθυμα μοῦ ἔδειξε: δυὸ ἀνθρώπινα κεφάλια μισοφαγωμένα ἀπ' τὰ σκυλιά.

—Πῶς τὰ γνώρισες, δύστυχη.

—Μπορεῖ τᾶχα μιὰ μάννα νὰ μὴ γνωρίσει τὰ παιδιὰ της;

Κάνω μὲ τὸ χέρι μου ἕνα ἀπελπισμένο κίνημα καὶ τραβῶ βιαστικὰ γιὰ τὸν τόπο τῶν ἐκτελέσεων.

Πρέπει νὰκούσω τὴν τελευταία λέξη τῶν καταδικασμένων. Μιὰ δεκανεῖα ἀπὸ στρατιῶτες τοὺς φέρνει πια πρὸς τὸ δρόμο ἀπ' ὅπου θὰ πρέπει νὰ στρίψουνε πρὸς τὰ δεξιὰ μέσα σὲ μιὰ στενὴ χαράδρα. Εἶναι φθινόπωρο. Τὰ χόρτα ἔχουνε μαραθῆ.

Ἐδῶ εἶναι ἕνας μακρὺς καὶ βαθὺς λάκκος. Μοῦ φαίνεται πῶς πρέπει κι' ἐγὼ νὰ ξαπλωθῶ ἐδῶ μέσα καὶ πῶς ὄλη αὐτὴ ἡ τελετὴ γίνεται μονάχα γιὰ μένα. Οἱ ἔξη καταδικασμένοι εἶναι δεμένοι γερὰ ὁ ἕνας στὸν ἄλλο—ἀληθινὸς ζωντανὸς τοίχος, ἕνα πλέγμα ἀπὸ ἀνθρώπινες ψυχὲς πὺν τὸ ἀπελπισμένο καὶ σιωπηλὸ παράπονο λὲς πῶς ξεσχίζει τὸν κόσμο ἀπ' τὴν ἀνατολὴ στὴ δύση...

Ξερὰ καταστραμμένα πρόσωπα. Ἀναιμικὰ σᾶν τὴ φλοῦδα ἑνὸς ἔνδρου. Καμμιὰ ἐλπίδα. Ὅχι ὅμως, οἱ χαλαρωμένοι μυῶνες τους καὶ τὰ χέρια πὺν κρέμονται χωρίς καμμιὰ δύναμη, μαρτυροῦνε τὸ ἀντίθετο. Ξαίρουνε τί τοὺς περιμένει, ξαίρουνε πῶς αὐτὸ εἶναι ἀναπότρεπτο.

Στέκουνται ὄρθιοι μπρὸς στὸ λάκκο—μπρὸς στὸν τάφο τους καὶ ἐδῶ τοὺς λέγω μὲ συγκινημένη φωνή:

—Ὅποιος ἀπὸ σᾶς θὰ πεῖ τὴν ἀλήθεια θὰ συχωρεθεῖ.

Καὶ λέγοντας αὐτὸ τὸ ψέμμα δὲν τολμῶ νὰ τοὺς δῶ στὸ πρόσωπο καὶ κοιτάζω κατὰ γῆς. Τότε ὁ δάσκαλος ἀπαντᾷ μὲ μιὰ ὑπόκωφη καὶ πνιγμένη φωνή:

—Γιατί, κύριε, μᾶς κοροϊδεύετε.

Τὸν κοιτάζω προσεκτικά. Τὰ βλέφαρά του κινοῦνται σπασμωδικὰ, τὰ χεῖλη του τρέμουνε. Στὰ μάτια του λάμπει ξαφνικὰ μιὰ παράκληση σὰ νάθειλαν νὰ μοῦ ποῦν: Θυμᾶσαι ἐκεῖνο τὸ βράδυ πὺν ἔμεινες στὸ σπίτι; Τὸ δεῖπνό μας κατ' ἀπ' τὴν καστανιά, τὴν ἀπλὴ ἀλλὰ ὑποχρεωτικὴ μου γυναῖκα; Καὶ τὸ παιδί μου μὲ τὰ ξανθὰ του μαλάκια καὶ τὸ ἀγαπητό του τὸ βλέμμα, πὺν σὲ φῶναζε «θεῖε»; Δὲν τὰ θυμᾶσαι; Καὶ τὸ πρῶτ' ὅταν ἡ γυναῖκά μου σοῦ ἔφερε νερὸ γιὰ νὰ πλυθεῖς σᾶν σένα ἀγαπητὸ καὶ εὐπρόσδεκτο ξένο;

—Ἐμπρός, δὲν ἔχουμε ὦρα γιὰ χάσιμο, διέκοψε ξερὰ ὁ ἀξιωματικός πὺν διηύθυνε τοὺς στρατιῶτες.

Ἐνας λοχίας δένει τὰ μάτια τῶν θυμάτων, πὺν τὰ δόντια τους χτυποῦνε καὶ ὄλο τὸ σῶμά τους τρέμει.

Πλησιάζω στὸ δάσκαλο καὶ τοῦ λέγω στ' αὐτὴ:

—Πὲς πῶς ξαίρεις τὸ κρυσφύγετο τῶν στασιαστῶν, αὐτὸ θὰ σὲ σώσει.

Μὲ βλέπει ἀπελπισμένα μ' ἕνα ἀφηρημένο ὕφος καὶ μοῦ δείχνει τ' αὐτιά του:

—Δὲν ἀκούω! Ξαναπὲς το!

Τὸ ξαναλέω πὺν δυνατὰ.

—Θεὲ μου, δὲν ἀκούω τίποτε!

Τὰ χέρια μου πέφτουνε ἀπελπισμένα. Τοῦ δένουν τὰ μάτια του.
Ἔπειτα τοὺς γυρίσανε ὄλους πρὸς τὸ λάκκο.

Ἀκούεται ἡ διαταγή :

— Ἔφ' ὄπλου.

Κρύβω μὲ τὰ χέρια τὰ μάτια μου καὶ γυρνῶ ἀπ' τ' ἄλλο μέρος.

Μιά μονάχα γενική, πνιγμένη φωνή, ἔπειτα τὰ κούφια χτυπήματα τοῦ κρέατος ποὺ τρουπιῶνταν, τῶν κόκκαλων ποὺ σπάνανε, ὁ ἦχος τοῦ σιδήρου πάνω στὰ κόκκαλα, μιὰ μικρὴ πάλη καὶ—ἡ σιωπή. Τί ἔγεινε ; Τόσο γρήγορα ;

Γυρνῶ πίσω. Τὰ πρόσωπα τῶν στρατιωτῶν καὶ τοῦ ἀξιωματικοῦ εἶναι ταραγμένα.

Οἱ δυστυχισμένοι, μισοσκοτωμένοι, πέσανε μέσα στὸ λάκκο ἴσως μὲ τὴν ἐλπίδα πὼς οἱ δῆμοι δὲ θὰ τοὺς πυροβολούσανε καὶ θὰ τοὺς ἀφίνανε. Ἡ ἀπλᾶ ἀπὸ ἀναισθησία, ἀπὸ ἔνστικτο. Ὁ λάκκος εἶναι βαθὺς καὶ στὸ βάθος ἦταν ριγμένη αὐτὴ ἡ ἀνθρώπινη μᾶζα ποὺ ἔπλεε μέσα στὸ αἷμα καὶ ποὺ βογγοῦσε. Μοῦ ἦταν ἀδύνατο νὰ ξανακοιτάξω ἔστω καὶ μιὰ φορὰ, κινδύνευα νὰ τρελαθῶ ἢ θ' ἄπερτα κι' ἐγὼ ὁ ἴδιος ἐκεῖ μέσα. Τρέμει δλόκληρο τὸ σῶμά μου. Ὁ λάρυγγάς μου κάνει σπασμωδικὲς κινήσεις. Πνίγουμε ἀπ' τὰ δάκρυα καὶ ἀπ' τὴ λύσσα τῆς ἀδυναμίας μου. Κάθουμαι πάνω στὸ σκαμμένο χῶμα. Στὰ πρόσωπα τῶν στρατιωτῶν φαίνεται ἡ δυσαρέσκεια· κι' αὐτοὶ ἀηδιάσανε ἀπ' τὸ ἐπάγγελμά τους. Ὁ θεὸς τοῦ πολέμου ὅμως εἶναι πανοῦργος, κινδυνεύει ἡ ἴδια ἡ δική τους ζωὴ σὲ περίπτωσι ἀπειθαρχίας. Ξαίρει πὼς καθέννας νιάζεται γιὰ τὸ περὶ του. Καὶ μέσα στὸ σκοτάδι τοῦ βραδιοῦ, μέσα στὴ χαμένη αὐτὴ γωνιά τῆς γῆς, ἡ μικρὴ-αὐτὴ ὁμάδα τῶν ἀνθρώπων, ἐγὼ ὁ ἴδιος κι' οἱ δυστυχισμένοι ἐκεῖνοι κάτω στὸ λάκκο, ὅλα αὐτὰ φαίνονται σὰν νᾶναι ἕνας ἀπαίσιος ἐφιάλτης. Τὰ ντουφέκια τῶν στρατιωτῶν τρέμουνε μεσ' στὰ χέρια τους, ἀπὸ πάνω τους πέφτουνε σταγόνες ἀπὸ ζεστὸ αἷμα, ἀπὸ κόκκινο αἷμα πάνω στὰ μαραμένα χόρτα. Σὲ λίγο θάρθει ἡ νύχτα καὶ τὸ σκοτάδι θὰ τὰ σκεπάσει ὅλα.

Ὁ Θεὸς εἶναι ψηλὰ κι' ὁ κύριος εἶναι μακριά.

Γίνεται μιὰ μικρὴ σύσκειψη. Σ' ἄλλες περιπτώσεις τὸ πρᾶγμα εἶναι εὐκόλο : μερικὲς σφαῖρες καὶ τὸ ζήτημα εἶναι τελειωμένο. Ἄλλὰ....

.... Ἀπαγορεύονται οἱ πυροβολισμοί. αὐτὸ εἶναι ὅλο.

Εἴμαστε σὲ μιὰ κατελλημμένη χώρα μιὰ χώρα στασιαστῶν, καὶ κρατοῦμε τὰ προσχήματα τῆς εἰρήνης. Οὔτε μιὰ τουφεκιά.

Στέλνουνε τότε ἕνα στρατιώτη ποὺ κατεβαίνει κάτω στὸ λάκκο. Ἀκούγονται ὑπόκωφα χτυπήματα, ἕνα, δύο, τρία, ὁ ἦχος τῆς ξιφολόγχης ποὺ χτυπᾶ πάνω στὴν πέτρα. Ἐπειτα τρομαγμένος ἀπὸ ἕνα φόβο δυσειδαίμονα, ὁ στρατιώτης βγαίνει ἀπ' τὸ λάκκο. Ἡ ξιφολόγχη του ἔχει σπάσει, στὰ μάτια του λάμπει μιὰ φλόγα τρέλας. Ἀπ' τὸ πρόσωπό του τρέχει ὁ ἴδρωτας. Ἡ βαρῖὰ προσπάθεια μέσα στὸ στενὸ λάκκο τὸν ἔχει ἐξαντλήσει, τρέμει σὰν ἕνα φύλλο. Καὶ κάτω καινούργιοι ὑπόκωφοι στεναγμοὶ σβυσμένοι, μακρινοὶ ποὺ ἀντηχοῦνε σὰν ἦχὼ ἀπ' αὐτὴ τὴν κόλαση.

Ἐνας δευτέρως στρατιώτης κατεβαίνει. Κάτι τόσο τρομερὸ ποὺ εἶναι ἀδύνατο νὰ περιγραφῆι λαβαίνει χώρα μόλις χάνεται κάτω ἀπ' τὴ γῆ. Φαίνεται σὰ νᾶχει κατεβεῖ μέσα στὴν κόλαση. Οἱ ἄλλοι στρατιῶτες στέκονται σὰν ὑπνωτισμένοι, ἐξαντλημένοι ἀπ' τὴν ἐξαιρετικὴ αὐτὴ δουλειὰ ποὺ τοὺς ἔλαχε. Ὁ ἴδιος ὁ ἀξιωματικὸς εἶναι ἀνυπόμονος γιὰ τὴ διάρκεια αὐτῆς τῆς ἐξαιρετικῆς καὶ ἀσυνείδητης ἐκτέλεσης. Ἡ δική του ἡ μέθοδος ἐκτελέστηκε φαίνεται λανθασμένη. Βηματίζει πρὸς καὶ πίσω, κ' ὕστερα γέροντας πρὸς τὸ λάκο ρωτᾷ :

— Τέλειωσες ;

Στὴν ἐρώση αὐτὴ ἀνεβαίνει ὁ ἴδιος ὁ στρατιώτης. Εἶναι δλόκληρος βουτυγμένους στὸ αἷμα ἀπ' τὸ ὁποῖο θέλει νὰ καθαριστεῖ μὲ σπασμωδικὲς καὶ πυρετώδεις κινήσεις. Ἡ ξιφολόγχη του ἐπίσης ἔχει λυγίσει ἀπ' τὰ χτυπήματα, ἡ ζωὴ φάνηκε πιὸ δυνατὴ ἀπ' τὸ σίδηρο. Οἱ στεναγμοὶ ὅμως ἐλαττώνονται, ἀκούγονται πειὰ μονάχα τὰ ἀγκομαχητὰ τῆς ἀγωνίας ποὺ γίνονται ὅσο πάει καὶ πιὸ ἀδύνατα.... ὡστόσο περνᾷ ἡ ὥρα, πρέπει νὰ δοθεῖ ἕνα τέλος σαυτῆ τῆ δυσᾶρεστη ἱστορία : κι' οἱ στρατιῶτες ἔχουνε κι' αὐτοὶ νεῦρα.

— Δὲν ἔχουμε καιρὸ γιὰ χάσιμο λέει ὁ ἀξιωματικὸς—γεμίσετε τὸ λάκκο...

Μὲ τίς πρῶτες ὅμως φιαριεὶς γίνεται κάτι τὸ φεβερὸ. Αἰσθάνομαι σὰν ἕνα παγωμένο ῥίγος νὰ περνᾷ δλόκληρο τὸ σῶμά μου. Ἀπὸ μέσα ἀπ' τὴ γῆ, σὰν μέσα ἀπ' τὸν κόσμον τοῦ θανάτου, ἀπ' τὰ βάθη τοῦ τάφου ἀκούγεται ἡ ἀγωνιώδης καὶ τρομερὴ φωνὴ τοῦ δασκάλου :

— Γιὰ τὸ Θεό ! Ζῶ !

Τρέχω κι' ἀσυνείδητα σκύβω πᾶν' ἀπ' τὸ λάκκο. Μισοσηκωμένος, μὲ τὰ μάτια ἀνοιγμένα τρομερά, μὲ τὰ δάχτυλα γεμᾶτ' ἀπὸ αἷμα προσπαθεῖ νὰ πιαστεῖ ἀπ' ὅπουδήποτε. Στὰ μάτια του φαίνεται μαζὺ μιὰ ὑπεράνθρωπη ἀγωνία, μιὰ παράκληση κι' ὁ φόβος τοῦ

θανάτου. Τὸν θυμοῦμαι ἔξαφνα ὅπως εἶτανε στὸ φτωχικό του σπίτι, καλὸς καὶ γλυκός. Θυμοῦμαι τὴ γυναῖκά του ὅταν μὲ κερνοῦσε πιοτὰ ἀπὸ κεράσια καὶ τὸ παιδάκι του ὅταν μοῦ ἔδινε τὰ χερίά του καὶ μ' ἔλεγε «θεῖτε». Τί μοῖρα! Μηχανικὰ βγάζω τὸ περιστροφὸ μου καὶ τὸ γυρνῶ ἐπάνω του—τὸ μόνο καλὸ ποῦ μπορῶ ἀκόμα νὰ τοῦ κάνω.

Ἔνα δυνατὸ χέρι μὲ σπρώχνει ὀρμητικὰ ὀίχνοντας τὸ περιστροφο.

Πίσω μου, κατακόκκινος ἀπὸ θυμὸ κι' ἀπ' τὸ μεθύσι στέκεται ὁ λοχαγὸς καὶ φωνάζει μὲ μιὰ φωνὴ ποῦ τρέμει :

Φτάνει τόσο ποῦ βασανίσατε τοὺς ἀνθρώπους! Κλείστε τὸ λάκκο πὸ γρήγορα !

Σὰ νάτανε αὐτὸ μιὰ ἀόριστη εὐσπλαχνικὴ πρόσκληση. Πέσανε ἀμέσως καμμιὰ δεκαριὰ φτιαρὲς χῶμα κι' ἡ γῆ καταπίε μέσα στὰ σπλάχνα της τὸν καρπὸ ποῦ αὐτὴ ἦ ἴδια εἶχε γεννήσει. Ἀπὸ κάτω μόλις ἀκουγότανε ἓνας ἀδύνατος ἦχος ποῦ ἔβγαινε ἀκόμα μὲς' ἀπ' τὴ γῆ.

Ἐπειτα ὅλα σωπάσανε. Σ' ἓνα λεπτὸ ἐκαλύφθηκε ὁ λάκκος, οἱ στρατιῶτες ἀραδιάστηκαν στὴ γραμμὴ γιὰ νὰ φύγουν. Κι' ἡ νύχτα γρήγορα ἐσπέπασε μέσα στ' ἀχόρταγά της σπλάχνα καὶ τοὺς δολοφόνους καὶ τὰ θύματά τους.

Μετάφ.

Π. Γ.

ΑΠΟ ΤΟΝ ΠΡΟΛΟΓΙΚΟ ΤΟΥ "ΚΟΙΝΩΝΙΚΟΥ ΕΠΑΝΑΣΤΑΤΗ,,

Εἶμαι ἀπ' τὸ σπέρμα ἐγὼ τὸ παναρχαῖο,
ποῦ ἐσπάρθηκε μιὰν ὥρα ἐρεβικὴ,
ὅταν ὁ πόνος ὁ ἀμετρος τοῦ ἀνθρώπου
βογκοῦσε ὡς νύχτα θυελλικὴ
μουγκά, βαθιά, πλατιά, ἀδικά,
καὶ φρένιαζε κ' ἐξέσκα ὡς μὲ λεπίδι
τῶν θεῶν ταυτιά, ποῦ εὐφραντικὰ
βουίζαν ἀπ' τὸ μακαριστὸ
τὸ γέλιο ποῦ ἐγεννοῦσε ὡς πορφυράνθι
ἢ μέθη τῆς σκληρᾶς γήινης θυσίας

Εἶμαι ἀπ' τὸ σπέρμα ἐγὼ τὸ παναρχαῖο,
ποῦ ἐσπάρθηκε μιὰν ὥρα ἐρεβικὴ.
Εἶμαι ἀπὸ τῶν Γιγάντων τὸ σκαρί,
ποῦ ζεῖ καὶ σεῖ καὶ πάει ὠραῖο, μοιραῖο...

Μὲς στὸ καθάριο μου αἶμα ὀρχιέται ἡ θεία φωτιά
τοῦ Προμηθέα, καὶ στὰ θνητά μου τὰ νευριὰ
ἡ ψυχὴ ἀναρριγεῖ τοῦ ἀτσαλιῦ
τοῦ γεροῦ.

Εἶμαι ἡ ψυχὴ τῆς θύελλας τῆς ὠραίας
τῆς εὐωδιαστῆς κι' ἀγνιστικῆς,
ποῦ ἔξαφνα μιὰ νύχτα στοὺς δρυμούς
τοὺς ζοφοὺς ὀρθορίζει,
σέροντας πίσω τῆς γαλάζιας ἀστραπῆς
τὴν πλατιὰ φεγγοβολή
καὶ τὴ συμφωνία τοῦ κερανοῦ,
τοὺς ρυθμούς μιᾶς νέας ζωῆς.

Εἶμαι ἡ ψυχὴ τῆς θύελλας τῆς ὠραίας
τῆς εὐωδιαστῆς κι' ἀγνιστικῆς.

Εἶμαι ἡ ψυχὴ τῆς ἀφεγγῆς ἀβύσσου,
ποῦ δέεται στὴ γαλάζιαν ἀστραπή...

Εἶμαι ἡ φωνὴ τῆς ἡ βαθύβοη, ἡ μαντικὴ,
ποῦ ἐντὸς της τρέμει τὸ βουβὸ ἀναφυλλητὸ
ὄ,τι ταπεινοῦ ρηχοῦ κι' ἀφεγγιστοῦ
κι' ὄ,τι στυλωμένου ἀδρὰ στὴ γῆ.

Εἶμαι ἡ φωνὴ τοῦ ἀφωνοῦ πόνου τῆς
καὶ ἡ ἄρπα ἡ σπαραγμένη τῶν ρυθμῶν τῆς...

Εἶμαι ἡ ψυχὴ τῆς ἀφεγγῆς ἀβύσσου
ποῦ δέεται στὴ γαλάζιαν ἀστραπή...

Γεννιέμαι ἀπ' τὰ σκοτάδια τῶν Καιρῶν
κι' ὀρθίζω ἐγὼ
κάτι σὰ βουῖσμα κερανοῦ, μιὰν ἄρια λύρας.
Τοὺς μαγικούς, τοὺς θεῖους αὐλοὺς ἐγὼ ἔχω βρεῖ
τῶν ἀπολλώνιων τῶν ρυθμῶν,
κι' ἔχω κλεμένο τὸ χρυσό, τὰρχαῖο κλειδί
τῆς θείας τῆς τέχνης.
Μαρσύας ἐγὼ, πρὸς τοὺς θεοὺς θὰ ἐναντιωθῶ
καὶ τὴν ἀπόκομη ἁρμονία τῶν θεῶν αὐλῶν,
φωτιά, θὰ χύσω μὲς τις φλέβες τῶν ἀνθρώπων.

Εἶμαι ὁ Μαρσύας ὁ θριαμβικὸς καὶ τραγικὸς...

ΚΑΙΣΑΡΑΣ ΕΜΜΑΝΟΥΗΛ

Όταν πέρασε ὁ χειμῶνας μὲ τις πρῶτες λακάδες τῆς ἀνοιξης ἔνωσε ἅποια παράξενα αἰσθήματα νὰ τοῦ γεμίζουν τὴν ψυχὴ. Ἀπὸ τῆ θέση του ἐκείνη ἔβλεπε τὸ βουνό, μὲ λαγκαδιές καὶ βράχους καὶ μονοπάτια νὰ ροβολᾷ στὸν κάμπο, πού, ἀπλωτός, πράσινος, καλλιεργημένος, ξετυλιγόταν στὰ πόδια του σὲ ἄνισα καὶ ὄλων τῶν σχημάτων κομάτια τεμαχισμένος καὶ πού κατέληγε σὲ μιὰ λευκὴ ἀμμουδιά, ἀπ' ὅπου ἄρχιζε τὸ ἀτέλειωτο πέλαγο, ἤρεμο, γαλάζιο, φανταχτερὸ στὴν ἀπεραντοσύνη του. Καὶ πάνου ἀπ' ὅλα ὁ οὐρανός, μέγας, θολωτός, φωτεινός, γαλάζιος, καθαρώτατος, ἀπὸ κεῖ ἀκουμπώντας σ' ἀπότομες βουνοκορφές, ἀπὸ δῶ γέροντας στὴν ἐπίπεδο θάλασσα. Κι' ἡ ἀτμόσφαιρα ἦταν καθαρὴ σὰν κρυστάλλινη κι' ἔδειχνε τις πιὸ μικρὲς λεπτομέρειες τῶν πραγμάτων, φωτεινὴ μ' ἓνα φῶς ἀναπαλλόμενο ἀπὸ ζοηρότητα, φῶς πού τραβοῦσε ὡς πού ἔφτανε τὸ μάτι, ἴδια καθαρὸ καὶ γλυκὸ σὰ νὰ καθρεφτίζονταν σὲ χίλιους ἀτέλειωτους, ἀόρατους καθρέφτες.

Ἐβλεπε τὰ δέντρα βουτηγμένα σ' ἐκεῖνο τὸ φῶς, κοίταζε τὰ βουνά, θωροῦσε τὴ θάλασσα κι' ἔλεγε ὅλα πὼς ὅλα σὰ νὰ γεννήθηκαν τώρα, πού γέννηκε τὸ φῶς καθαρὸ, γεννήματα τοῦ φωτός, τόσο τὰ ἔνωθε νὰ πέρνουν ζωὴ ἀπὸ δαῦτο κι' ἐκεῖνο τὸ φῶς τὸ καθαρὸ, τὸ ἀτέλειωτο κι' ἀναλλοίωτο ἔμοιαζε νὰ συνδέει ὅλα τὰ πάντα, βουνά, θάλασσα, δέντρα, κάμπο, κι' ἦτανε σὰ νὰ ξεχύθηκε τώρα μὲ τὴν ἀνοιξὴ ἡ ψυχὴ ὄλων τῶν πραγμάτων, σὰ νὰ ξεχύθηκε καὶ νὰ πέρασε μέσα στὸ φῶς μίᾳ, μονάχη, κι' ἦτανε σὰν ὅλα τὰ πράγματα νὰ εἶχανε μιὰ ψυχὴ.

Κι' ὁ ἴδιος ἔνωθε νὰ γίνεται σὰν τὸ βουνό, ἔπαυε νὰ εἶναι ἀνθρώπος κι' αἰσθανότανε τὴν ψυχὴ του νὰ ἔχει χαθῆ μέσ' στὸ μεγάλο φῶς. Ποτὲ δὲν τοῦ συνέβηκε αὐτὸ καὶ τοῦ φαινόταν περίεργο. Ἀκίνητος ὀλημερὶς παρακολουθοῦσε μ' ἐνδιαφέρον τὴ μυστικὴ ζωὴ τῶν δέντρων, πού ἔβγαν τὰ φυλλαράκια τους, τῶν λουλουδιῶν πού ἀνοίγουν τὰ μπουμπουκία τους.

Κάτι καινούργιο δημιουργοῦταν γύρω του. Καί, καθὼς ἔνωθε τὸν ἑαυτὸ του ἓνα μὲ τὰ δέντρα, ἔλεγε πὼς ὡς καὶ σ' αὐτὸν κάτι καινούργιο θὰ γινότανε τώρα μὲ τὴν ἀνοιξὴ. Τί; Δὲν ἤξαιρε κι' αὐτὸς καὶ θετικὰ δὲν ἔλπιζε. Πίστευε ὅμως πὼς σίγουρα, δὲ μπορούσε ὅλα νὰ πέρνουν καινούργια μορφὴ κι' αὐτὸς μόνο νὰ μένει ὁ ἴδιος. Κι' ἔτσι περνοῦσε ὦρες καὶ μέρες, ὀρεμάζοντας καὶ τὸ βραδάκι, ὅταν

τὸ φῶς σερνότανε σιγά-σιγά καὶ τὰ βουνὰ μαυρίζαν ἔφευγε κι' αὐτὸς περπατώντας μὲ τὸ δεκανίκι του καὶ τὸ ἓνα του πόδι, πήγαινε πάλι στὸ σπῆτι του. Ἐκεῖ ἔβρισκε τὴν ἀδερφή του, πάντα ξαπλωμένη στὸ κρεβάτι, τὴ μάννα του νὰ κάνει κάτι. Πολλὲς φορὲς τις ἔβρισκε νὰ κλαῖνε καὶ τις δυό. Ἄλλοτε ἦτανε μὲ μιὰν ἀνήσυχη μορφὴ καὶ στὰ μάτια τους ἔλαμπε μιὰ κρυφὴ τρομάρα, σὰν κάτι φοβερὸ νὰ ἐπρόκειτο νὰ συμβεῖ ἀπὸ μέρα σὲ μέρα.

Μπροστὰ τους γινότανε πάντα πιὸ σκυθρωπός. Ρωτοῦσε πάντα τὴν ἀδερφή του :

— Πῶς πᾶς ;

Κι' αὐτὴ τοῦ ἀπαντοῦσε στερεότυπα.

— Τὸ ἴδιο.

Πέντε μῆνες, πού εἶχ' ἔρτει πήγαινε τὸ ἴδιο ἄρρωστη χωρὶς νὰ μπορεῖ νὰ περπατήσει.

Μιὰ μέρα τῆς εἶπε :

— Ἐ, κακομοῖρα, Κούλα, εἶσαι γιὰ κλάματα. Αὐτοῦ θὰ πεθάνεις ἐσύ.

Ἐκείνη δὲν τοῦ ἀπάντησε ἄλλο ἄρχισε νὰ κλαίει κι' αὐτὸς μετάνιωσε γιὰ τὰ λόγια του :

Τὸ Πάσχα πλησιάζει, δὲν ἤθελε παρὰ δεκαπέντε μέρες νάρθει, κι' ἡ ἀνησυχία, πού παρατηροῦσε στὴ μάννα του καὶ τὴν ἀδερφή του μεγάλωναν. Μὲ τὸ παραμικρὸ τρομάζαν, ἓνα ἄχ, ὅταν ἔλεγε ἡ Κούλα ἡ μάννα τῆς ἔρριχνε σ' αὐτὸν ἓνα ἀνήσυχο βλέμμα, ἔτρεχε κοντὰ τῆς καὶ κάτι τῆς μιλοῦσε μυστικά. Πολλὲς φορὲς εἶδε νὰ κουβεντιάζουν κρυφὰ κι' ὅταν ἐρώτησε γιατί, ἡ γριὰ τοῦ ἀπάντησε :

— Εἶναι γυναικειὲς κουβέντες παιδάκι μου, πού δὲν κάνει νὰ τις ἀκοῦνε οἱ ἄντρες !

— Ἄ, ἔκαμε αὐτὸς ἀδιάφορα καὶ δὲν ξαναρώτησε.

Ἐνα βράδυ γυρίζοντας ἀπὸ τὴ βρῦση εἶδε τὴν ἀδερφή του κάτω κρη στὸ προσκέφαλο πάνω καὶ τὴ μάννα του νευρικὴ μὲ τὰ χέρια τρεμάμενα νὰ τῆς ψήνει κάτι στὴ φωτιά. Εἶχε μπεῖ τότε ἡ Μεγάλη Βδομάδα.

— Πῶς εἶς ἔτσι ; τὴ ρώτησε. Ποτὲ δὲ σ' εἶδα ἔτσι.

Ἐκείνη δὲν τοῦ ἀπάντησε παρὰ γύρισε τὸ κεφάλι ἀπὸ τὸ ἄλλο μέρος.

Κι' ἡ μάννα του, χωρὶς νὰ τὸν κοιτάξει, ἀνακαθισμένη καθὼς ἦτανε κοντὰ στὴ φωτιά τοῦ ἀπάντησε.

— Ἄρρωστη εἶναι . . . τί θέλεις . . . ἀφοῦ εἶναι ἄρρωστη . . . Δὲν ἐρώτησε ἄλλα.

Τὴ νύχτα, ὅταν κοιμότανε εἶδε ὄνειρο πὼς κάποιος τοῦ τραβοῦσε τὸ πόδι, γιὰ νὰ τὸ βγάλει. Τρόμαξε καὶ ξύπνησε. Ἄκουσε ἓνα θόρυβο στὴν πόρτα καὶ καθὼς ἦταν φοβισμένος ἀπὸ τ' ὄνειρο τοῦ φαινόταν πὼς τώρα, τώρα δά, ἀνοίγαν κι' ἐρχότανε γιὰ νὰ τοῦ πάρουν τὸ πόδι.

— Ποιὸς εἶν' αὐτοῦ; φώναξε μ' ἀγωνία.

Δὲν ἔλαβε καμμιάν ἀπάντηση.

— Αὐτοῦ, στὴν πόρτα, εἶπα ποιὸς εἶναι; Δὲν ἀκοῦς;

— Ἐγὼ εἶμαι παιδί μου μὴ φωνάζεις, ἀκουσε τὴ φωνὴ τῆς μάννας του σιγανή, τρεμάμενη. Πῶς δὲ μιλάς ἀφοῦ εἶσαι σύ; Ποῦ πᾶς τέτια ὥρα;

— Ὅξω . . . μιὰ στιγμή . . . γιὰ χρεῖα μου . . .

— Κλείσε τὴν πόρτα καλὰ καὶ νάρτεις γρήγορα.

— Δὲν ἀργῶ . . . ἔφτασα.

Ἔμεινε ξάγρυπνος καὶ περίμενε νὰ τὴν ἀκούσει νὰ γυρίζει.

Μέσ' στὸ σκοτάδι κρατοῦσε σιωπὴ βαθεῖα. Κάτι κακὸ γυροῦσε στὸ σκοτάδι, κάτι κακὸ. Ἡ ἀδερφή του στὸ κρεβάτι δὲν ἀκουγόταν καθόλου. Κι' ὡς τόσο ἦτανε βέβαιος πὼς κι' αὐτὴ ξάγρυπνοῦσε, ἀλλὰ δὲ μίλαε, δὲν κινούνταν προσμένοντας κάτι κακὸ. Κι' ἡ μάννα του δὲν ἐγύριζε· ποῦ πῆγε τέτιαν ὥραν ἡ μάννα του;

— Κούλα!

Δὲν ἔλαβε καμμιάν ἀπάντηση.

— Κούλα! Πῶς δὲ μιλάς ἀφοῦ εἶσαι ξύπνια!

— Τί θέλεις . . . ἀπάντησε μία ψιθυριστὴ φωνή.

Ἀλήθεια τ' ἤθελε νὰ τὴ φωνάξει; Γιὰ νὰ τῆς πεῖ πὼς κάποιος κακὸ γύριζε στὸ σκοτάδι;

— Πῶς εἶσαι Κούλα;

— Καλύτερα.

— Γιατί δὲν κοιμᾶσαι; Πῶς μένεις ξάγρυπνη;

— Μὲ ξύπνησε ἡ μάννα.

— Κι' ἐμένα μὲ ξύπνησε, ποῦ πάει;

— Θὰ γυρίσει.

Σιωπή.

— Κούλα! Εἶδα ἓνα ὄνειρο πὼς κάποιος μοῦ τραβοῦσε τὸ πόδι γιὰ νὰ μοῦ τὸ βγάλει. Κάτι κακὸ θὰ πάθουμε.

Ἐκείνη σόπαινε.

— Ποῦ ἔχει τὰ σπύρτα ἢ μάννα; Ἦθελα ν' ἀνάψω τὸ φῶς. Μὰ δὲν ἔχω κοντά μου τὸ δεκανίκι καὶ δὲν ξαίρω ποῦ εἶναι τὰ σπύρτα. Βλέπεις, Κούλα, ἔφυγε ἡ μάννα κι' ἐμεῖς δὲ μποροῦμε νὰ κάνουμε τίποτα χωρὶς αὐτή. Οὔτε ν' ἀνάψουμε τὸ φῶς. Σὰν πεθαμένοι.

— Ἄ, μὴ μελετᾶς πεθαμένους.

— Φοβᾶσαι; Ἄλλὰ ἡ μάννα ποῦ πάει; Γιὰ σκέψου ἄν . . .

Τι ἔπαθε ὅλη νύχτα; Μὴν πάθει τίποτα;

— Ὅχι· θὰ γυρίσει. Δὲν παθαίνει τίποτα.

Σώπαιναν. Ἐκεῖνος περίμενε ν' ἀκούσει τὴ μάννα του νὰ γυρίσει, ἀλλὰ κείνη ἀργοῦσε . . .

Τέλος ὕστερ' ἀπὸ πολὺ ἀκουσε τὸ γεροντικὸ της βῆμα στὴν αὐλή, βιαστικὸ, σὰ νὰ ἐρχότανε κυνηγημένη ἀπὸ κάπου μακρὰ.

— Ἐσ' εἶσαι μάννα;

— Ναί.

— Ποῦ ἦσουν; Πῶς ἀργησες;

Δὲν ἔλαβε καμμιάν ἀπάντηση.

— Ἄναψε τὸ φῶς, μάννα.

Ἐκείνη σόπαινε.

— Δὲν ἀκοῦς, μάννα; Ἄναψε, σοῦ λέω, τὸ φῶς.

— Τί θὰν τὸ κάμεις . . . κοιμήσου, εἶναι νύχτα . . .

— Δὲ μπορῶ νὰ κοιμηθῶ. Οὔτε ἡ Κούλα κοιμᾶται. Καὶ σὺ δὲ θὰ μπορέσεις νὰ κοιμηθῆς. Ἄναψε σοῦ λέω τὸ φῶς. Θὰ κουβεντιάσουμε. Θὰ σᾶς πῶ ποῦ ἤμουνα πέρσου τέτιες μέρες.

— Δὲν ξαίρω ποῦ εἶναι τὰ σπύρτα. Κοιμήσου.

— Ἄ, γιατί εἶσαι κακὴ, μάννα. Ξαίρεις ποῦ δὲ μπορῶ νὰ σηκωθῶ καὶ μοῦ τὰ κάνεις αὐτά; Σοῦ λέω, ἄναψε τὸ φῶς. Φοβᾶμαι . . .

Εἶπε «φοβᾶμαι» κι' ἐσόπασε. Μαζεύτηκε στὰ σκεπάσματά του κι' ἔκλαιε. Ὡ τὸ κακὸ, ποῦ γυροῦσε στὸ σκοτάδι . . .

Τὸ πρωτὶ τὸν ἐξύπνησε ἡ μάννα του.

— Σήκω . . . πῆγαινε στὴ βρύση . . . Τώρα περνάει κόσμος ἐκεῖθε . . . ἀργησες.

Ἄνοιξε αὐτὸς τὰ μάτια του, ντύθηκε σιγά-σιγά κι' ἔφυγε. Ἦταν βαριά ἡ καρδιά του κείνη τὴ μέρα. Ἡ προηγούμενη βραδυὰ εἶχε ἀφήσει ὅλο τὸ σκοτάδι τῆς στήν ψυχὴ του.

— Ἄν δὲν εἶμαι χαμένος εἶμαι στὰ καλά μου. Δὲν εἶμαι στὰ καλά μου, γιατί κάθουμαι δώ. Δὲν εἶμαι χαμένος, γιατί ξαίρω τί κάνω. Κάντε ἀδέφρια ἐλεημοσύνη.

Κι' αἰσθανότανε ξένος μέσα στὴ φύση αὐτὴ ποῦ ὀργοῦσε ἀπὸ ζωή.

μέσα στο φῶς, πού, διάφανο καὶ γλυκὸ ἀγκάλιαζε τὰ πάντα, κοίταζε μὲ πιότερη δειλία παρ' ὅ,τι συνήθως τοὺς ἀνθρώπους.

Ζύγωνε μεσημέρι· ἦταν ἡ ὥρα πού εἶχαν περάσει πιά ὅς' ἦτανε γιὰ νὰ διαβοῦν νὰ πάνε στὶς δουλειές τους καὶ δὲν ἐρχότανε πιά παρὰ ποῦ καὶ ποῦ καμμιὰ γυναῖκα γιὰ νὰ πάρει νερό.

Σὲ μιὰ στιγμή εἶδε τὴ Θεῖα Βασίλω νὰ κατεβαίνει στὴ βρύση μὲ ἓνα ἀγγεῖο στὸ χέρι. Αὐτὴ πάντα κάτι τοῦ ἔφερε καὶ τὴν ἐκοίταζε μὲ καλὸ. Μὰ κείνη τὴν ἡμέρα τρόμαξε σὰν τὴν εἶδε, τρόμαξε σὰν νὰ μὴν περιμένε νὰ εἶδεῖ ἄνθρωπο. Κι' ἐκείνη τοῦ φώναξε ἀπὸ μακριά.

— Ἐδὼ μένεις ἢ ἀφεντιά σου ; Δὲν πᾶς στὸ σπίτι σου νὰ ἰδῆς τί γίνεται, πού τὸ ζῶσανε οἱ χωροφυλάκοι ; Οὐ νὰ χαθῆτε βρωμόρατσα, πού μαγαρίσατε τὸ χωριὸ μεγαλοβδομαδιάτικα. Τί μὲ κοιτᾶς ἔτσι ; Τσ' ἀδερφή σου μωρὸ δὲν εἶναι τὸ παιδί, πού βρίκανε σήμερα στὸ λαγκάδι, φανομένο ἀπὸ τσοῦ σκύλλους ;

Ἔστεκε ἀμίλητος ἐκείνος μὲ δλόνοιχτα τὰ μάτια, τὴν ἄκουε καὶ τοῦ φαινόταν πὼς χανόταν σ' ἓνα βάραθρο μέσα, σὲ πέλαα πὼς πνιγόταν. Κι' ἔκοβε ἡ γλῶσσα τῆς Θεῖα Βασίλωσ ὅσο πού γέμιζε τ' ἀγγεῖο τῆς κι' ἔφυγε αὐτὴ μουρμουρίζοντας. Καὶ σὰν τὴν εἶδε νὰ χάνεται τοῦ φάνηκε πὼς μαζύ τῆς χανότανε τὸ μυαλό του, πὼς βούλιαζε μέσα σὲ σκοτάδια. Ἦθελε νὰ σηκωθεῖ, νὰ τρέξει στὸ σπίτι του, νὰ πετάξει, νὰ ἰδεῖ τί γίνεται, μὰ οἱ δυνάμεις του ἦτανε κομένες σὰν ἀπὸ ἓνα μαχαῖρι.

Ἦ τὸ κακό, πού γυρνοῦσε στὸ σκοτάδι.

Κι' ἓνας χωροφύλακας πρόβαλε στὴ στροφὴ τοῦ μονοπατιοῦ βιαστικός.

— Σήκω, σὲ θέλει ὁ κύριος ἀστυνόμος.

Ταπεινώσε τὰ μάτια στὴ γῆ κι' ἔμενε ἀκίνητος. Σὰν ἦτανε φαντᾶρος πολλὲς φορὲς τὰ εἶχε βάλει μὲ τοὺς χωροφύλακες. Τοὺς ἐφώναζε μὲ τοὺς συναδέλφους του σαραντακορωνάδες. Ἄλλὰ τότε δὲν ἦτανε κουτσός· ἡ ἀδερφή του δὲν εἶχε γεννήσει παιδί.

— Σήκω ρέ. Δὲν ἀκούς πού σοῦ μιλάνε ;

Ἔβαλε μιὰ μεγάλη προσπάθεια καὶ σηκώθηκε. Ἀκολούθησε τὸ χωροφύλακα μὲ κόπο.

Κοντὰ νὰ φτάσει στὸ σπίτι του εἶδε μιὰ συνοδεία νὰ βγαίνει. Δυὸ χωροφύλακες ἐσήκωναν μιὰ καρέκλα ὅπου ἡ ἀδερφή του ἦτανε καθισμένη, σκεπάζοντας τὸ πρόσωπο μὲ τὰ χέρια. Πίσω ἀπ' αὐτὴ ἀκολουθοῦσε ἡ μάννα του μὲ τὸ κεφάλι χαμηλωμένο. Πίσω τῆς δυὸ χωροφύλακες προχωροῦσαν.

Τριγύρω στὰ παράθυρα καὶ στὶς πόρτες τῶν ἄλλων σπιτιῶν ἦτανε μαζωμένες γυναῖκες καὶ παιδιὰ, πού κοιτοῦσαν περίεργα.

Στάθηκε μιὰ στιγμή ἀνίκανος νὰ προχωρήσει.

Τοῦ φαινόταν πὼς ξεριζώνονταν τὰ μάτια του, πὼς κάποιο χέρι τοῦ τραβοῦσε τὴν καρδιὰ καὶ τὴν ξέσκιζε.

— Ἐλα, πάμε, τοῦ εἶπε ὁ χωροφύλακας κι' αὐτὸς ἀκολούθησε μηχανικά. Ἔλεγε πὼς τώρα δὰ αὐτὴ τὴν ὥρα θὰ ἔχανε τὸ μυαλό του, θὰ τρελλαινόταν...

Ἡ θύμηση ἐνὸς τρελοῦ, πού ταξίδευε μαζύ του στὸ τραῖνο μιὰ φορὰ πέρασε σὰν ἴσκιος γρήγορος ἀπὸ τὸ νοῦ του.

Ὁ τρελὸς ἐφώναζε ὀλοένα :

— Ὁ,τι εἶπα καλῶς τὸ εἶπα.

Τὴν ὥρα πού ζύγωνε στὴν πόρτα τοῦ σπιτιοῦ του ἔβγαιναν μέσασθε ὁ ἀστυνόμος, ὁ εἰρηνοδίκης κι' ὁ γιατρός. Οἱ τρεῖς ἄντρες συζητοῦσαν καὶ σὰν τὸν ἐκατάλαβαν σταμάτησαν.

— Τί τὸν θέλεις αὐτόν ; ἔκαμε ὁ εἰρηνοδίκης στὸν ἀστυνόμο. Δὲν προέκυψε κανένα στοιχεῖον ἐνοχῆς ἐναντίον του.

— Ἐ, καλὰ, ἄς τονε εἶπε ὁ ἀστυνόμος στὸ χωροφύλακα.

Πάλι κίνησαν νὰ φύγουν οἱ τρεῖς ἄνθρωποι καὶ κείνος στέκοντας ὄρθιος, τρέμοντας ὄλος, χαμένος μέσα στὴ ζάλῃ τοῦ πόνου τοῦ ἤθελε νὰ τρέξει πίσω τους, νὰ τοὺς χτυπήσει, νὰ τοὺς βρῖσει... Μὰ δὲν μπόρεσε παρὰ νὰ φωνάζει :

— Εἴσαστε παληανθρώποι.

— Τ' εἶπες ρέ ; τοῦ φώναξε ὁ ἀστυνόμος.

— Ὁ,τι εἶπα καλῶς τὸ εἶπα, ἀποκριθῆκε αὐτὸς καὶ χωρὶς νὰ προσθέσει τίποτε, ἄλλο προχώρησε σπίτι του. Ἐκλείσε μὲ θόρυβο τὴν πόρτα καὶ σωριάστηκε στὸ πάτωμα σὰ λιπόθυμος.

* *

Τὶς τρεῖς κατοπινὲς μέρες ὁ Παναγιώτης δὲν ἔβγηκε καθόλου. Τὸ χτύπημα αὐτὸ τὸν εἶχε φέρει σὲ τέλειαν ἐξάρθρωση. Κορμί σωστὸ χωρὶς ψυχὴ, εἴτε γύριζε βλαβώδικα ἀνάμεσα στοὺς τοίχους τοῦ σπιτιοῦ, εἴτε ἔπεφτε σ' ἓναν ὕπνο βαρῦ. Δὲν ἔτρωγε τίποτε οὔτε ἔπινε. Ποῦ καὶ ποῦ λάβαινε συνείδηση τῆς κατάστασής του καὶ ἄλλοτε τὸν ἔπιανε μιὰ φοβερὴ τύψη πιστεύοντας πὼς αὐτὸς ἦταν ὁ ἔνοχος τῆς συμφορᾶς τῆς ἀδερφῆς του καὶ τῆς μάννας του, κι' ἄλλοτε πίστευε πὼς αὐτὲς εἶχανε συνομώσει ἐναντίου του καὶ ἀπὸ ἐκδίκηση θέλησαν νὰ τὸν ἀτιμάσουν. Τότε τὶς ἔβριζε δυνατὰ κι' ἐπήγαινε στὸ κρεβάτι τους ἐπάνω καὶ χτυποῖσε γροθιές μὲ τὸ μοναδικὸ του χέρι στὸ προσ-

κέφαλο ἢ δάγκωνε τὰ σεντόνια μὲ λύσσα φωνάζοντας: πουτάνες, πουτάνες....

Καμμιά φορὰ τὸν ἔτρωγε ἢ σκέψη πότε τὸ ἔπαθε αὐτὸ ἢ ἀδερφή του. Λογάριαζε πὼς αὐτὸς εἶχε ἑφτά μῆνες, πού γύρισε ἀπὸ τὸ στρατό. Τρεῖς μῆνες πρὶν, τοῦ εἶχε πει ἡ μάννα του πὼς ἐκείνη ἀρρώστησε ἀπὸ ρευματισμούς. Τρεῖς καὶ ἑφτά δέκα. Ἔνα μῆνα, ὑπολόγιζε, βαστάχτηκαν μὲ οἰκονομίες, πού εἶχαν κάνει ἢ με ζητιανιά. Ὑστερα, φαίνεται, βλέπανε πὼς θὰ πέθαιναν τῆς πείνας. (Ἐκεῖνος τότε ἦταν στὸ νοσοκομεῖο καὶ τὸν ἐλέγανε τιμημένο παλληκάρυ). Καὶ ἡ μάννα ἔκαμε τὴν ρουφιάνα τῆς κόρης της. Ἐκείνη ἀρρωστη στὸ κρεβάτι δεχότανε πότε τὸν ἕνα καὶ πότε τὸν ἄλλο.

Σ' αὐτὴ τῇ σκέψῃ σκύλλιαζε. Ἔβλεπε μὲ τὸ νοῦ του πότε στὸ κρεβάτι τῆς ἀδερφῆς του διάφορους χωριανούς του νὰ περνᾶνε.... Κι' ἔβριζε ἕναν-ἕνα πού συλλογίζονταν. Κι' ἔλεγε πὼς ἔπρεπε νὰ βγεῖ ἔξω νὰ τοὺς σκοτώσει. Ἄλλοτε πάλι σκεφτότανε πὼς δὲν εἶχαν ἄδικο. Ἡ ἀδερφή του ἦταν ὁμορφη κι' ἀφοῦ βρῖσκανε φτηνὸ πρᾶμα.... Τότε ἔβριζε τὴν μάννα του κι' ἔλεγε:

— Ἔπρεπε κάλλιο νὰ πεθάνεις τῆς πείνας.

Κι' ὅταν χουράζονταν νὰ σκέφτεται καὶ νὰ πονεῖ ἔπερτε σ' ἕναν ὕπνο χτηνώδικο. Ξαπλώνονταν κάτω, ὅπουδῆποτε κι' ἀποκοιμόταν. Οἱ γειτόνοι κοίταζαν ἀπὸ τὸ παράθυρο πού καὶ πού κι' αὐτὸς ὅταν τοὺς ἔβλεπε μάνιαζε καὶ τοὺς φώναζε:

— Στὸ διάολο... φευγαῖτε, στὸ διάολο φευγαῖτε... Κάθε βράδυ, πού ἄκουε τὶς καμπάνες τῆς ἐκκλησίας νὰ χτυποῦν γιὰ τὶς ἀκολουθίες τῆς Μεγάλης Βδομάδας ἔστεκε σκεπτικός καὶ παρακολουθοῦσε τὸν ἀχὸ τους. Οἱ καμπάνες αὐτὲς μιλοῦσαν κάπως ἀλλιῶτικα στὴν ψυχὴ του, ὃ ἦχος τους κυλοῦσε σὰν ἕνα γλυκὸ ὕπνωτικό στὴν καρδιά του τὴν παθιασμένη. Χωρὶς νὰ ξαίρει γιατί χτυποῦν καὶ χωρὶς νὰ ἐνδιαφέρεται γιὰ νὰ σκεφτεῖ ξεκουραζόταν μ' αὐτὲς σὰν σ' ἕνα ἀποκούμπι. Ὑστερα ξανάρχιζε τὸ μαρτύριό του ἢ ὃ χτηνώδικος ὕπνος του.

Ἦταν τὸ βράδυ τοῦ Μεγάλου Σαββάτου κι' αὐτὸς, ἐξαντλημένος πλιότερο ἀπ' ὅτι συνήθως ἀπὸ τὴ νήστια καὶ τὴν ἀγωνία τῆς ψυχῆς του ἔμενε ξαπλωμένος στὸ κρεβάτι του. Φαίνονταν σὰ νὰ εἶχε χάσει τέλεια τὴ συνείδηση τοῦ ἑαυτοῦ του, βρῖσκονταν σὲ μιὰ ψυχικὴν ἀναισθησία, σὲ μιὰ τέλεια χαμάρα. Ἄμυδρὰ μόνον συλλογίζονταν πὼς θὰ χτυποῦσαν οἱ καμπάνες, πού τοῦ ἔκαναν τόσο καλό. Περίμενε νὰ τὶς ἀκούσει τὴ συνειθισμένη ὥρα, μὰ δὲν τὶς ἄκουε.

Μέσα στὴ χαμάρα του ἔλεγε:

— Δὲ θὰ χτυπήσουν ἀπόψε οἱ καμπάνες;

Καὶ περνοῦσε ὥρες προσμένοντάς τις νὰ χτυπήσουν. Κ' ἔτσι πού ἀργοῦσαν, ἡ ψυχὴ του, νοσταλγικὴ στὸν ἦχο του, πονοῦσε θλίβονταν... Ἔλεγε:

— Κι' οἱ καμπάνες δὲ θὰ χτυπήσουν ἀπόψε.

Τέλος, μὲ τὸ πρῶτο λάλημα τοῦ πετεινοῦ δυνατὲς καμπανιὲς δόνησαν τὸν ἀγέρα κι' ἡ καρδιά του γέμισε ἀπὸ μιὰ μεγάλη χαρά. Σὰ νὰ τοῦ ἐρχόταν ἕνας πολύτιμος φίλος ἀνασηκώθηκε ἀπὸ τὸ κρεβάτι του κι' ἄκουε τὸ γλυκὸν ἦχο χαμογελώντας. Ἄλλὰ γιατί ἀργησαν ἔτσι ἀπόψε; Κι' ἡ κουρασμένη σκέψη του δὲν μπόρεσε ν' ἀπαντήσῃ σ' αὐτὸ τὸ ρῶτημα. Μ' ἔξαφνα θυμήθηκε πὼς ὅλα τὰ βράδια οἱ καμπάνες χτυποῦσαν γιὰ ἕναν Μεγάλη Βδομάδα. Κι' ἀπόψε ἀργησαν... Γιατί; Τοῦ φάνηκε πὼς ἄκουσε κρότους σὰ νὰ πυροβολοῦσαν. Οἱ κρότοι ἐρχότανε ἀπὸ τὴν ἐκκλησιά. Ἄ ναι! Πυροβολοῦσαν ἀπόψε κι' οἱ καμπάνες εἶχαν ἀργήσει γιὰ ἕναν Ἀνάσταση.

— Ἀνάσταση! εἶπε ψιθυριστὰ καὶ χωρὶς νὰ ξαίρει γιατί μιὰ καινούργια χαρὰ πλημμύρισε τὰ στήθια του. Ἦταν στὴν κατάσταση ἀνθρώπου, πού γυρίζει ἀπὸ ταξίδι μακρυνὸ καὶ ξαναβρῖσκει πράματα ἀγαπημένα. Ἀνάσταση! Τὴν εἶχε ξεχάσει δλότεια κι' ὡς τόσο ἀπόψε ἀναστεινόταν ὁ Χριστός. Μέσα σ' ὅλο τὸ σπίτι ἦταν σκοτεινιά. Μόνον ἀπὸ τὸ μισανοιχτὸ παράθυρο ἔμπαινε μιὰ λουρίδα φῶς τοῦ φεγγαριοῦ.

Καὶ ἄξαφνα αἰστάνθηκε τὴν ἀνάγκη νὰ ἰδεῖ φῶς: φῶς, πολὺ. Πλησίασε μὲ τὴ βοήθεια τοῦ δεκανικοῦ του στὸ παράθυρο, τὸ ἀνοῖξε καὶ κοίταξε ὄξω. Σὰν ἕνας ἄλλος κόσμος τοῦ φάνηκε τὸ χωριὸ του, τὸ βουνό, ὃ κάμπος, ἢ θάλασσα, καθὼς ὅλα ἦταν πλημμυρισμένα ἀπὸ τὸ φῶς τοῦ φεγγαριοῦ, πού τᾶκανε σὰν ἀπιαστα, σὰν ψεύτικα ὅλα. Κι' ἡ καμπάνα χτυποῦσε ἐξακολουθητικὰ κι' οἱ κρότοι βροντοῦσαν. Ἦτανε τέτια ἢ χαρὰ του, πού ἤθελε νὰ τραγουδήσῃ μαζὺ καὶ νὰ κλάψῃ ἀπὸ ἀγαλλίαση. Καὶ μοναχὸς του, ἄρχισε νὰ ψιθυρίζει:

— Χριστὸς ἀνέστη...

Κι' ἡ καμπάνα τὸ ἔλεγε κι' αὐτὸς ἐπανελάμβανε:

— Χριστὸς ἀνέστη.

Ἦταν βαθεῖα συγκινημένος καὶ σὲ μιὰ στιγμή ἔσκυψε τὸ κεφάλι του κι' ἄρχισε νὰ κλαίει.

Μὰ ξάφνου τὸ ντάν-ντάν, τῆς καμπάνας σταμάτησε, κόπηκε, σβύ-
νοντας σιγά σιγά...

Καὶ τότες αἰστάνθηκε τὸν ἑαυτό του μόνο, ἔρημο. Ἡ καμπάνα
σταμάτησε. Ἐνας φόβος τοῦ ἔσφιξε τὴν καρδιά.

Σὰν τὸ ζῶο πού βλέπει νὰ τὸ ἀπειλοῦν τραβήχτηκε ἀπὸ τὸ παρά-
θυρο στὰ σκοτεινά.

Ἐνας πυροβολισμὸς ἀκούστηκε. Κατόπι δεύτερος, τρίτος. Τρέ-
μοντας ὄλος, φοβισμένος ὡς τὸ κόκκαλο σύρθηκε στὸ κρεββάτι.
Ἄκουε τοὺς πυροβολισμοὺς μὲ τὸ σκοτεινὸ συναίσθημα τοῦ κινδύνου.
Κάτι φοβερὸ τὸν κύκλωνε καὶ ἤθελε νὰ τὸ ἰδεῖ αὐτό, ἤθελε νὰ τὸ
ἰδεῖ. Σφίγγοντας μὲ τὸ χέρι τὸ μέτωπο, στήλωνε τὰ μάτια στὸ φῶς
τοῦ φεγγαριοῦ—κι' ἄξαφνα θυμῆθηκε.

Εἶχε πάει στὸν πόλεμο, ἐκεῖ εἶχε χάσει τὸ μισὸ του κορμί, ὕστερα
γύρισε, ὕστερα ἡ μάννα του... ἡ ἀδερφή του...

Οἱ ἀναμνήσεις τοῦ ἦρθαν βραδαῖες, ἀπότομες, σκληρές, ὠμές.
Κι' ἕνας ἄγριος πόνος τοῦ ἔσφιξε τὴν ψυχὴ. Τὸ λάρυγγά του ἔπιγε
ἕνας κόμπος.

—Ἄχ, τί κακοὶ εἶναι οἱ ἄνθρωποι! φώναξε πάνου στὴν ὀδύνη του.

Καὶ σὰν τὰ λόγια αὐτὰ νὰ τὰ εἶχε πεῖ κάποιος ξένος πρόσεξε γιὰ
ν' ἀκούσει καλύτερα.

Κι' ἐπανέλαβε :

—Ἄχ, τί κακοὶ εἶναι οἱ ἄνθρωποι!

Ἐνα αἴσθημα θριάμβου ἀπλώθηκε ξάφνου στὴν ψυχὴ του.
Εἶχε βρεῖ τὴν αἰτία τοῦ πολέμου, τῆς δυστυχίας τῆς μάννας του, καὶ
τῆς ἀδελφῆς του. Αὐτὸ ἦταν. Οἱ ἄνθρωποι ἦταν κακοί. Καὶ πάνω
σ' ἕνα πύρετό σκέψης ἄρχισε νὰ συλλογίζεται :

Ἄν οἱ ἄνθρωποι δὲν ἦτανε κακοὶ δὲ θὰν τότες πλάνευαν αὐτόνε
τὸ φτωχὸ κι' ἀθῶο χωριάτη νὰ πάει νὰ δώσει τὸ μισὸ κορμί του στὸν
πόλεμο. Ἄν οἱ ἄνθρωποι δὲν ἦτανε κακοὶ δὲ θὰ πῆγαινε κανεὶς
στὴν ἀδερφή του, πάνω στὴ δυστυχία της καὶ τὴν ἐρημιὰ της.

Ἄ οἱ κακοὶ ἄνθρωποι! Δὲ μποροῦν αὐτοὶ νὰ νιώσουν τί θὰ
πεῖ νὰ χάνεις χέρια σου, πόδια σου, νὰ βλέπεις νὰ τραβοῦνε φυλακὴ
τὴ μάννα σου, τὴν ἀδερφή σου.

Ἄ οἱ κακοὶ ἄνθρωποι! Καὶ γιορτάζουν αὐτοὶ ἀπόψε τὴν ἀνά-
σταση τοῦ Χριστοῦ.

Ἦταν οἱ ἴδιοι αὐτοί, πού γκάστρωσαν τὴν ἀδερφή του.

Οἱ κακοὶ ἄνθρωποι! Οἱ ἴδιοι πού γιορτάζουν ἀπόψε τὴν Ἀνά-

σταση σταυρώσανε καὶ θάψανε προχτὲς τὸ Χριστό. Ὁ ἴδιος παπᾶς
πού τὸν ἀνέβασε στὸ σταυρὸ ὁ ἴδιος ἔψελνε Χριστὸς ἀνέστη.

Συλλογίστηκε τὸν Ἐσταυρωμένο. Τὸ κεφάλι του γεμμένο, τὰ
χέρια του ἀπλωμένα, τὰ πόδια του λυγισμένα πάνω στὸ Σταυρὸ...

Καὶ βρῆκε πὼς ὁ Χριστὸς ἦταν εὐτυχισμένος πού εἶχε δυὸ χέρια
νὰ τὸν κρεμάσουν μιὰ γιὰ πάντα, πού δὲν εἶδε τὴ μάννα του καὶ
τὴν ἀδερφή του νὰ τὶς τραβοῦν στὴ φυλακὴ. Τόνε φώναζαν γιὰ τοῦ
Θεοῦ. Ἄλλὰ τ' ἦτανε τότες αὐτός, πού τὸν ἔχουνε χίλιες φορὲς ἀνε-
βάσει στὸ Σταυρὸ; Δὲν εἶναι κι' αὐτὸς τάχα γιὸς τοῦ Θεοῦ; Ἡ
κακία τῶν ἀνθρώπων εἶχε κρεμάσει τὸ Χριστό. Ἡ κακία τῶν
ἀνθρώπων εἶχε τυραννήσει κι' αὐτόν. Κι' ἦτανε κι' ἄλλοι μύριοι σὰν
αὐτόν. Τὰ νοσοκομεῖα ἔβραζαν κάθε μέρα κουτσούς, καὶ κολουούς.
Κι' ἦταν ὅλοι Μικροὶ Χριστοί.

Ἄλλὰ ἡ κακία τῶν ἀνθρώπων δὲ λιγότεψε μὲ τοῦτο. Γιατὶ
εἶναι πιότεροι οἱ γεροὶ ἀπὸ τοὺς σαζάτηδες. Καὶ γιὰ νὰ λείπει ἡ
κακία τῶν ἀνθρώπων πρέπει ὅλοι νὰ γίνουν Μικροὶ Χριστοί.

Ἐπιασε μιὰ σκέψη, πού γύριζε στὸ νοῦ του. Γονάτισε μὲ τὸ
ἕνα του πόδι, καὶ ἀκουμπώντας μὲ τὸ ἕνα του χέρι ψιθύρησε.

— ὦ, Χριστέ μου. Ἀπόψε ἐγὼ θὰ γεμίσω τὴ γῆ ἀπὸ Μικροὺς
Χριστοὺς καὶ τότες θάρθει ἡ Βασιλεία τῶν Οὐρανῶν εἰς τοὺς αἰῶνας
τῶν αἰῶνων, ἀμήν.

Εἶπε καὶ σηκώθηκε. Τὸ φεγγάρι τὸν φώτιζε ὄλον. Τὸ πρόσωπό
του δὲν εἶχε τίποτε... ταραγμένο πάνω του. Μιὰ γαλήνη ἦταν ἀπλω-
μένη στὴ μορφὴ του καὶ στὰ μάτια του μιὰ σταθερότητα ἔλαμπε.
Ἦξαιρε αὐτὸς τί θὰ ἔκανε γιὰ νὰ γεμίσει τὴ γῆ μικροὺς Χριστοὺς,
γιὰ νὰ λείπει ἡ κακία τῶν ἀνθρώπων.

Πλησίασε τὸ παράθυρο. Κοιτάζοντας ἔξω τὰ δένδρα θυμῆθηκε
πὼς κάποτε τοῦ φαινόταν πὼς ἦτανε κι' αὐτὸς σὰν ἕνα δέντρο καὶ
πὼς κάτι θὰ τοῦ συνέβαινε καινούργιο, τώρα μὲ τὴν ἀνοιξή, ὅπως
σ' ὅλη τὴ πλάση. Νά, αὐτὸ ἦταν τὸ καινούργιο. Ἡ ἀνάσταση πού θὰ
ἔκανε ἀπόψε στοὺς χωριανούς του, αὐτὴ ἡ καινούργια ἀνάσταση,
πού θὰν τοὺς ἔκανε ὅλους Μικροὺς Χριστοὺς. Μὲ βῆμα κουρασμένο,
ἔξαντλημένο, τραβήξε στὴ σκάλα, πού ἔβγαζε στὴ σοφίτα. Αὐτὴ τὴν
εἶχε φτιάσει κάποτε γιατί.... ἀλλὰ ἡ κακία τῶν ἀνθρώπων.....

Χωρὶς δύναμη καμμιά, ὅπως ἦτανε, μὲ πολὺ κόπο ἀνέβηκε τὴ
σκάλα καὶ δυὸ τρεῖς φορὲς κόντεψε νὰ πέσει. Τέλος σὰν ἔφτασε στὴν
κορφὴν τραβήξε πρὸς τὸ παράθυρο. Ἐκεῖ πρὶν φύγει εἶχε ἀφήσει
μερικὸς δυναμίτες. Ἐψαξε καὶ τοὺς βρῆκε.... Τὰ μάτια του ἄστραφαν.

Τέντωσε τ' αὐτιά του στὴν ἐκκλησία. Οἱ καμπάνες εἶχαν ἀρχίσει πάλινὰ χτυποῦν καὶ οἱ πυροβολισμοὶ ποὺ δὲ σταμάτησαν καθόλου ἐξακολουθοῦσαν :

— Ἐγνοία σας, εἶπε θριαμβευτικά. Περιμέντε με κι' ἔφτασα. Θὰ σὰς κάνω ὅλους Μικροὺς Χριστοὺς. Ἀπόψε θὰ κάνουμε μιὰ καινούργια ἀνάσταση.

Καὶ προχώρησε στὴ σκάλα γιὰ νὰ κατέβει.

Σκοτεινὰ ὅμως καθὼς ἦτανε δὲ διέκρινε καλὰ τὸ πρῶτο σκαλί παραπάτησε, τὸ δεκανίκι τοῦ ξέφυγε ἀπὸ τὰ χέρια, ἔχασε τὴν ἰσορροπία, ἔπεσε καὶ πέφτοντας τὸ μέτωπό του χτύπησε στὸ καρφί ἐνὸς ματεριοῦ ποὺ προεξείχε κι' ἐσχηματίσθηκε μιὰ βαθειὰ πληγή.

* * *

Τὴν ἄλλη μέρα τὸν ἐβρῆκαν πεθαμένο κάτω στὸ τέλος τῆς σκάλας. Τὸ πρόσωπό του ἦταν γεμάτο αἵματα. Καὶ στὸ χέρι κρατοῦσε τοὺς δυναμίτες. Τὰ μάτια του ἦταν ἀνοιχτά. Τὸ ἓνα εἶχε ματώσει ἀπὸ τὴν πληγή. Ἀλλὰ τὸ ἄλλο, νεκρὸ καὶ γυαλιστερό, ἔμοιαζε νὰ ρωτάει :

— Ποιὸς θὰν τοὺς ἀνάψει ;

Ν. Γ. ΚΑΤΗΦΩΡΗΣ

ΓΝΩΘΙ ΣΑΥΤΟΝ

(Τὸ κριτικὸ αὐτὸ σημείωμα δόθηκε σ' ἓνα συνεργάτη μας ἀπὸ τὸν ἴδιο τὸν ποιητὴν τῆ τελευταία στιγμή ποὺ ψυχορραγοῦσε πάνω στὸ ἀθλιο κρεβάτι ἐνὸς παρεοῦ νοσοκομείου. Ἰρέφοντας ἀπόλυτα τὸ σεβασμὸ μας γιὰ τὸ ἔργο τοῦ Ραφτοπούλου ποὺ χάθηκε παράμαρα, καὶ στὴ μορφή τοῦ ὁποίου εἶχαμε ξεδιακρίνει τὸν ἀγνὸ κι' ἀληθινὸν ἐπαραστάτη κι' ἀνθρωπιστὴ ποιητὴ, δημοσιεύουμε τὸ σημείωμά του τοῦτο σὰν ἐλάχιστο φόρο τιμῆς στὴν ἀξέχαστη μνήμη του).

Ἡ σύγχρονη Ἑλληνικὴ ποίηση δὲν εἶναι παρὰ ἓνα ἔμβρυο· ὄχι ὅμως ζωηρό, ῥωμαλαῖο κι' ἐλπιδοφόρο μὰ κλαψάριο, καχεκτικὸ, ἀρρωστιαρικό κι' ἀνιαρὸ γι' αὐτὸ τὸ γρηγορότερο εἶναι ἀνάγκη νὰ πεταχθεῖ στὸν Καιάδα. Ἡ Ἑλληνικὴ ποίηση πρέπει νὰναγεννηθεῖ. Μὲ ποιὸν ὅμως τρόπο; Μὲ τὸ γύρισμα πρὸς τὸ Σολωμὸ παροτρύνουν πολλοί. Ὁ Σολωμὸς βέβαια ἐστάθηκε ὑψηλὸς καλλιτέχνης, πολὺ νωρὸς ἀρνήθηκε τις Ἀνθοῦλες καὶ τις Ἐανθοῦλες κι' ἀγκάλιασε τὴν τότε πραγματικότητα, τὴν Ἑλληνικὴ ψυχὴ, ποὺ διψώντας γιὰ λευτεριά θυσιάζονταν θεληματικὰ—ἐλεύθ. βούληση— γιὰ τὴν ἀπόκτησίν της· κι' ἀνυψώνοντας τὸν ἀγῶνα τοῦ εἰκοσιένα ὁ Σολωμὸς ἐπήγαγε νὰ δώσει ἔργο μὲ πανανθρώπινη σημασία. Ἀλλὰ ἄλλοι καιροὶ τότε

ἄλλα ἦθη. Ἡ ἐπιστροφή πρὸς τὸ Σολωμὸ δὲν εἶναι παρὰ μιὰ ἄβαθη κι' ἐπιπόλαιη παρότρυνση. Οὐτοπία. Τὸ ἴδιο καὶ γιὰ τὸν Παλαμᾶ. Ὁ Σοφὸς ποιητὴς μὲ τὴ γιγάντια του ἐργασία δημιούργησε γλῶσσα καὶ ὕφος κι' εἶναι τὸ ἔργο του ἓνα μεγαλόπρεπο ξέσπασμα μιᾶς ψυχῆς ποὺ συνεταράχθηκε βαθειὰ ἀπὸ ἓνα Διονυσιακὸ κόσμο—ὅπως θ' ἄλεγε ὁ Νίτσε—μὰ καὶ ὁ Παλαμᾶς εἶναι ὁ ποιητὴς τῆς ἐποχῆς του, εἶναι προπολεμικὸς ἄνθρωπος. Ὑπάρχουν βέβαια κάποια λυρικά ξεσπάσματα, κάποιες λάμπες ἐδῶ κι' ἐκεῖ στὸ ἔργο του μ' ἀδυνατοῦν νὰ δώσουν σ' αὐτὸ παγκόσμιο χαρακτῆρα.

Τὸ αἶσχος τοῦ πολέμου ἔχει διαπλάσσει μιὰ πραγματικότητα ὀλότελα ἀντίθετη μὲ τὴν προπολεμική· ἄλλοι εἶναι οἱ παλμοὶ τῆς πραγματικότητας αὐτῆς, ἄλλες οἱ ιδέες της, οἱ σκέψεις της, οἱ ἐλπίδες, οἱ ὀρμές, ἄλλη εἶναι ἡ δίψα της. Τὴν πραγματικότητά λοιπὸν αὐτὴ ποὺ κλίνει γενικὲς ιδέες καὶ γενικὰ ζητήματα τῆς ζωῆς ἀγκαλιάζοντας οἱ νέοι καὶ κάμνοντάς τινε σάρκα τους κι' αἷμά τους, εἴτε ὡς λαϊκοὶ ποιητὲς μὲ τὸ ἀπλό αἶσθημα τοῦ λαοῦ, εἴτε μὲ λυρικά ξεσπάσματα ἄς προπορευθοῦν πρὸς τὴν πρόοδο σημαιοφόροι κι' ὀδηγητές. Κι' ἀγκαλιάζοντας τὴν πραγματικότητά αὐτὴ θέλουν φρέξει μπροστὰ στὴ σύγχρονη νοσηρὴ ἐγκεφαλικὴ ἐξασθένηση, τὴν ἀνικανότητα πρὸς βαθυστοχασμούς, τὴν ὑπεκφυγὴ μπροστὰ σὲ ὅτι εἶναι σοβαρὸ καὶ τρομερὸ, καὶ θέλουν ἀηδιᾶσει μπροστὰ στὴ νερουλὴ αἰσθηματολογία, τὴν τυμπανοκρουσία, στὰ τρυφηλὰ ἔρωτικά παιχνιδίσματα, τις ἀνούσιες ἔρωτοκουβέντες, τὴν προικοθηρία, μπροστὰ σ' ὅλη τὴ σωρεία τῶν κορτάκηδων ποιητῶν ποὺ ὁ μόνος τους ἰδεώδης σκοπὸς εἶναι ἡ κατάκτηση καχεκτικῶν δεσποινίδων, ἡ κατάκτηση γυναικείων καρδιῶν.

Ξαίρω καλὰ πὼς οἱ λογοτεχνικὲς αὐτὲς μηδαμινότητες θὰ ἐξαγριωθοῦν ἀπὸ ψυχολογικὰ πάντως αἷτια προσπαθώντας σὰν τις γάτες νὰ σώσουν τὰ κλαψάρικα γατούδιά τους. Ἄλλοι πάλι θὰ μᾶς κατηγορήσουν πὼς θέλουμε νὰ κάνουμε τὴν τέχνη ὑπέρτερα τοῦ Μπολσεβικισμοῦ. Καθόλου μάλιστα. Χρέος μας εἶναι νὰ ἠποδείξουμε πὼς πρέπει νάβγει πλέον ἡ τέχνη ἀπὸ τὰ στενὰ ὄρια τοῦ ἑαυτοῦλη μας καὶ πηγάζοντας ἀπὸ τὴν πλατεία πανανθρώπινη ψυχὴ νὰ γίνε κτῆμα τῆς ψυχῆς αὐτῆς. Μὰ κι' ὑπέρτερα τοῦ Μπολσεβικισμοῦ νὰ τὴ θέλαμε, ποὺ μόνον ἓνας ἄβαθος κριτὴς θὰ τὸ ὑποστηρίξει, τί εὐγενέστερο λέγω καὶ τί ὑψηλότερο, ἀπὸ τὸ νὰ γίνουν οἱ νέοι διαλαλητὲς ἐνὸς καθεστῶτος ποὺ μὲ νόμους θὰ χαρίσει ἐξ ἴσου σ' ὅλους τοὺς ἀνθρώπους τὴ ζωὴ, τὴν ὑγεία καὶ τὴ χαρὰ !

ΙΩΣΗΦ ΡΑΦΤΟΠΟΥΛΟΣ

ΤΟ ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝ ΚΑΙ Η ΣΥΝΕΙΔΗΣΗ ΣΤΗΝ ΑΙΣΘΗΤΙΚΗ ΠΑΡΑΓΩΓΗ

Ἀπάνου στοῦ «Ἀπ' τὰ σκότη
στοῦ Φῶς» τοῦ κ. Α. Μαρμέλη

Ἀρχὴ ἀρχὴ στὴν περιφρημὴ μελέτῃ του γιὰ τὸ Lafontaine, πὲς γιὰ νὰ μπεῖ πιδὸ γλήγορα στοῦ θέμα του, πὲς γιὰ νὰ ξεφύγει τὶς περιττολογίαις, ὁ Taine προβάλλει ἕναν ἀφορισμὸ : Εἶναι ποιητὴς, ὁ Lafontaine καὶ μάλιστα ἕνας ἀπ' τοὺς πιδὸ μεγάλους ποιητὲς μας.

Ὁ γίγαντας τῆς κριτικῆς ἐπιστῆμης ἀντικρούζοντας τὸν κολοσσὸ τῆς τέχνης, ἀναλύει, ξεψαχνίζει, στοῦ φῶς ὅλες τὶς μεγάλες ποιητικὲς ἀρετέαι, τοῦ μεγαλόπνοου τεχνίτη, δίχως νάχει νάσχοληθεῖ μὲ τὸ ν' ἀποδείξει πὼς ἔχει μπροστά του ἕναν ποιητὴ καὶ μάλιστα ἕναν μεγάλο ποιητὴ. Αὐτό, τ' ἀποδείξαν ἄλλοι πιδὸ μπροστά του. Ἄλλοι τοῦ ἐτοίμασαν τὸ δρόμο.

Βέβαια μιὰ καὶ δὲ φάνηκε ἀκόμα ἕνας Lafontaine στοῦ ρωμαϊκοῦ θὰ εἶταν ἀστεία ἢ ἀπαίτησή μας νὰ θέλαμε νὰ εἶχαμε κ' ἕνα δικό μας Taine. Καὶ νὰ γιὰτὶ δὲν μᾶς ξαφνίζει καθόλου τὸ περιστατικό, πὸ δὲ βρέθηκε δηλαδὴ, ὁ ἐπιστήμονας κριτικὸς ν' ἀναλύσει ὡς θὰ τοῦ ταίριαζε τὸ σημαντικὸ φιλολογικὸ γεγονός πὸ σημειώθηκε τώρα τελευταία, τὸ ἔργο, θέλω νὰ πῶ τοῦ ποιητῆ κ. Α. Μαρμέλη. Μὰ καὶ μέστον τόσο θόρυβο τῆς δημοσιογραφικῆς προχειρολογίας, πάλε δὲ βρέθηκε κανεὶς νὰ πει τὸ : «Εἶναι ποιητὴς ὁ Μαρμέλης, κ' ἴσως μάλιστα ἕνας ἀπ' τοὺς πιδὸ μεγάλους μας ποιητὲς». Τόσο τὸ χειρότερο γιὰ τὸ Μαρμέλη πὸ ποιδὸς ξαίρει πόσο θὰ περιμένει ἀκόμα τὸν ἄνθρωπο πὸ θὰ ρίξει πλέριο φῶς στοῦ ἔργο του. Τόσο τὸ χειρότερο ἀκόμα καὶ γιὰ τὸ ρωμαϊκό, ὅπου ἢ Κριτικὴ τῆς τέχνης πνίγεται ἀπὸ ἀσφυξία μέστο μολεμένο ἀέρα καὶ τὰ στενὰ τὰ ὄρια τῆς ἀνυπροκοπιᾶς, τῆς κοτσομπολιᾶς καὶ τῆς ἐγωπάθειαις. Τόσο τὸ χειρότερο καὶ γιὰ μᾶς πὸ θὰ εἶχαμε ὅλη τὴν ὄρεξη νὰ ἐξετάσουμε ἕνα ὁποιοδήποτε ἀξιόλογο ἔργο ἀπ' τὴ δικὴ μας ἀποψη, θέλω νὰ πῶ ἀπ' τὴν μαρξιστικὴ ἀποψη καὶ στοῦ φῶς τῆς ματεριαλιστικῆς αἰσθητικῆς.

Δικαιολογημένα ἢ ὄχι, γι αὐτὸν τὸ λόγο περιοριζόμεστε, ὅσο περιοριζόμεστε γύρω ἀπ' τὸ πρῶτο ἔργο τοῦ Μαρμέλη, «ἀπ' τὰ Σκότη στοῦ Φῶς».

¹⁾ Μὲ τὸν τίτλο «Αἰσθητικὸς Ματεριαλισμὸς» ὁ Π. Πικρὸς ἐτοιμάζει μιὰ μελέτη πὸ θὰ ἐκδώσουν σὲ τόμο λίγο ἀργότερο οἱ «Νέοι Βωμοί».

Θαερῶ κιόλας, εἶναι ἢ πρῶτη συλλογὴ λυρικὰ τραγούδια πὸ μᾶς δίνει.

Ἄμποτε νὰ μὴν εἶν' κ' ἢ τελευταία!

***

Ἄς φανεῖ παράξενο στοὺς μεταφυσικοὺς νεοέλληνες κριτικούς. Ὅμως ἔτσι εἶναι. Νὰ ὁ Darwin! καὶ νὰ ὁ Marx! ἐκεῖ πὸ θὰ τοὺς περιμένει κανεὶς τ' ὀλιγότερο—μέσα στὰ μεγάλα ὄραματα ἑνὸς ποιητῆ. Νὰ ἢ τέχνη ἢ ἀληθινὴ καὶ συνεπούμενα—γιὰτὶ ὄχι; ἢ τέχνη ἢ μεγάλη. «Τίποτα τὸ ψεύτικο» λέει ὁ Μαρμέλης στοῦν πρόλόγο τοῦ κ' ἔχει δίκιο. Ὅχι γιὰτὶ ἔγραψε ἕναν πρόλογο πὸ ζημιώνει ὅλο τοῦ τὸ ἔργο μὰ γιὰτὶ τόχει καύχημα αὐτὸ τὸ «Τίποτα τὸ ψεύτικο».

«Ἡ ἀνάγκη δημιουργεῖ τὸ ὄργανο» λέει ὁ πρῶτος ἀπ' τοὺς δυὸ μεγάλους πὸ ἀναφέραμε πιδὸ ἀπάνου, καὶ : «Τὸ περιβάλλον δημιουργεῖ τὴ συνείδηση» λέει κ' ἀποδείχνει ὁ δεύτερος, ὁ Marx.

Ἡ ἀνάγκη ἔκανε τὸ Μαρμέλη ποιητὴ, καὶ τὸ περιβάλλον δημιούργησε τὴ συνείδηση, τὰ ἰδανικά καὶ τὴν ἀντίληψη πὸ εἶναι ὅλο τὸ φόντο τῆς δημιουργίας τοῦ ἀνθρώπου πὸ τὸ λέει καὶ μοναχὸς του :

«Σκυφτός, δυὸ κόσμων φέρνοντας τὰ ἰδανικά στοῦν ὄμο
Πῆρα ὁδηγὸ ἕναν κρύφιο ἀχό, πωξίδα τὴ λαχτήρα,
Καὶ φωτοξύτης ξεκινῶ στοῦν ὑπερνύχτιο δρόμο
γρικόντας πέρ' ἀπ' τ' ἀθῆλα νὰ βλαστημᾶ ἢ κατάρνα»

Ἄλακερος ὁ Μαρμέλης μέσα σ' αὐτοὺς τοὺς τέσσαρις στίχους. Ὁ Μαρμέλης ὁ τυφλός, ὁ Μαρμέλης ὁ μικροαστός, ὁ Μαρμέλης ὁ βάρδος, πὸ λαχταράει τὸ φῶς μέσα ἀπ' τὴν αἰώνια νύχτα του καὶ νοσταλγεῖ τὰ ἰδανικά τῶν δυὸ κόσμων πὸ φέρνει στοῦν ὄμο του, τοῦ κόσμου τῶν τυφλῶν καὶ τοῦ κόσμου τῶν μικροαστῶν.

Νὰ φανταστεῖ κανεὶς ἕναν ἐπιστήμονα, ἕνα ...στομαχολόγο πὸ δὲν εἶχε γίνεῖ λέει γιὰτὸς θὰ εἶχε γίνεῖ ψαρᾶς, καὶ πὸ πέρασε τὰ νιάτα του, ψάχνοντας μέσα σὲ βιβλία καὶ σὲ πατιέαις, νὰ βρεῖ ἴσως ἴσως τίποτα καινούργιο μέσα στὴ λεπτὴ ὑφή τοῦ ὑποβλενογόνιου καὶ τοῦ βλενογόνου, γιὰ νὰ ἐξηγήσει πιδὸ καλὰ τὶς παθήσεις τους.

Δὲν ξαίρω ἂν ἄφισε καμμιά σημαντικὴ ἐπιστημονικὴ ἐργασία ἀπ' τὶς ἐπιστημονικὲς του ἔρευναις· μὰ καθόλου δὲ θὰ μὲ ξαφνίζει ἂν μάθαινα πὼς ὁ σημερινὸς ποιητὴς κατάγινε στὰ νιάτα του ν' ἀποδείξει, ἂς ποῦμε, πὼς συγγενεύουν στενὰ οἱ πυλορικοὶ ἀδένες μὲ τοὺς δωδεκαδαχτυλικούς. Καὶ μοῦ φαίνεται πολὺ φυσικὸ νὰ τὸν

ἀκουαν τότες νὰ σκάνει στὰ γέλια ἂν τύχαινε νὰ τοῦ ποῦν, πῶς μιὰ μέρα θάφτιανε τραγούδια.

Καὶ ὅμως, ἡ ἀποφράδα αὐτὴ γιὰ τὸ Μαιμῆλι μέρα ἤρθε, κι' ἡ «μοῖρα» νύχτα' γὰ διαβεί τοῦ ὥρισε τὸ δρόμο τῆς ζωῆς του.» Τότες καὶ μόνο τότες ἀρχίζουνοι ἀνείπωτες νοσταλγίες, μέσα «στάνεγκιχα τῶν γαγγλιακῶν ὄπουοι ἄγνωροι ὄργανε κόσμοι, τότες ζωντανεύουν οἴφοβερὸς ὀπτασίες καὶ μέστον παλαιμὸ τῆς ὕλης, μέσ' ἀπ' τοῦ χαμοῦ τὰ λείψανα ξυπνάει ἡ φαντασία...

*«...καὶ γοργοάντρα τοῦ ἄλλου σὲ ἀνύπαρχο πατόντας,
ξεπλάθει τὴ συνείδηση, τὰ ὀείρατα, τους πόρους.»*

Τότες καὶ μόνο τότες, μέσ' ἀπ' τὴν ὑπερνήχτια σιωπὴ σταλάζουν στὴν ψυχὴ γλυκύτατες τερτσίνες, τοῦ πονεμένου ἀηδονιοῦ ποῦ νοσταλγεῖ τὸ γλυκοχάραμα, τὸ φῶς!.. τὸ φῶς!.. 'Αλήθεια, τίποτα τὸ «ψεύτικο!»

* *

Καὶ πρῶτ' ἀπ' ὅλα, τὸ φόντο.

'Απὸ ποιά σκότη; Σὲ ποῖο φῶς;

'Αλοίμονο! 'Απ' τὰ πραγματικὰ ἀπ' τ' ἀληθινὰ σκότη ποῦ ἀπλώθησαν «στὸ φόντο τῶν ματιῶν του τὸ σβυσμένο». Νὰ ἡ ἀνείπωτη τραγῳδία. Βέβαια τὰ σκότη αὐτὰ εἶναι «φωτεροὰ» γιὰ τὴν ἔτσι τὸ θέλει τοῦ ποιητῆ ἡ μεγαλόπονη φαντασία. Μὰ δὲν εἶναι λιγώτερο σκότη. Τὸ φῶς, τὸ φῶς ποῦ κλαίει, τὸ φῶς ποῦ νοσταλγεῖ ὁ Μαιμῆλης, εἶναι τὸ μόνο, τὸ φῶς τ' ἀληθινὸ γιὰ τὴν ἔτσι εἶναι τὸ φῶς. Τ' ἄλλο τὸ φῶς, ἐκεῖνο ποῦ θαρρεῖ πῶς τὸ βρῆκε, τὸ φῶς τὸ συμβολικόν, τὸ φῶς τῶν ὀραμάτων, ὧ εἶναι πάντα τὸ ἀόρατο. Τὸ φῶς τῆς νύχτας δὲν εἶναι ποτὲς τὸ φῶς. Τὸ φανταστικόν, — καὶ ἄς μὲ συμπαθοῦν οἱ κύριοι μεταφυσικοὶ—δὲν εἶναι παρὰ μιὰ ψευδαίσθηση, μιὰ δημιουργικὴ ψευδαίσθηση φυσικά. Δὲ θέλω νὰ πῶ πῶς ὁ κάθε τυφλὸς εἶναι τὸ δίχως ἄλλο κι' ἕνας αὐθέντης. Ἔνας Μίλτονας, ἕνας Ὅσιαν, εἶναι αὐτοὶ ποῦ εἶναι, ὄχι μονάχα γιὰ τὸν δὲν εἶχανε τὸ φῶς τους, ἀλλὰ καὶ γιὰ τὸν εἶχανε μέσα τους ἔστω καὶ σὲ ὑπολάνθανουσα κατάσταση τὸ αἰσθητικὸ ψυχόρημο ποῦ καταδοκοῦσε τὴ στιγμὴ νὰ ἐκδηλωθῆ. Τὴ στιγμὴ αὐτὴ τὴν ἔλει, «Δημιουργικὸ Χαμὸ» ὁ Μαιμῆλης. Δίκιο ἔχει. Ἔτσι μέστον ἀφάνταστο χαμὸ του ἀστράφει μιὰ στιγμὴ ἡ πίστη κι' ἡ ἐλπίδα γιὰ κάποιον ἄλλο φῶς. Τ' ἀστροπελέκι αὐτὸ θ' ἀνάψει τὴ μεγάλη φλόγα τῆς δημιουργίας, κι' ἀπ' αὐτὴν τὴ φλόγα μέσα θὰ ξεπεταχτοῦν τὰ μεγάλα ὀράματα κι' οἱ καινούργιοι οἱ ἀνατριχίλες.

Θαρρῶ τὸ εἶπαμε. Δὲν εἶναι ποιητῆς ὁ Μαιμῆλης ὄχι μονάχα γιὰ τὸ εἶναι τυφλός· θὰ πῆγαίνα καὶ πῶς ἐκεῖ, θάλεγα, τὸ χάσιμο τῶν ματιῶν του δὲν εἶνε αὐτὸ ποῦ τὸν ἔκανε ποιητῆ. Τὸ αἰσθητικὸ ψυχόρημο ¹⁾ ποῦ λιθαργοῦσε μέσα του, καταδοκοῦσε τὴν κατάλληλη ἀφορμὴ, νὰ ἐκδηλωθῆ ἔτσι ἡ ἀλλοιῶς, ὕστερα ἀπὸ μιὰ μεγάλη συγκίνηση ποῦ συνέπεσε νὰ εἶνε στὸ προκείμενο, ὁ χαμὸς τῶν ματιῶν τοῦ ποιητῆ. Κι' ἴσαμε ἐδῶ, ἡ τύφλωση αὐτὴ, εἶναι μιὰ λεπτομέρεια μὲ ὅλως διόλου δευτερεύουσα σημασία. Ὁ πραγματικὸς τῆς ρόλος, ὁ πρωτεύου-
τας ρόλος ἀρχινάει ἀπ' ἐκεῖ κι' ὕστερα, ἀπ' τὸ ἅμα ἐκδηλώθηκε δηλαδὴ ἡ ποιητικὴ ὀρμὴ τοῦ καλλιτέχνη. Κι' ὁ σπουδαῖος αὐτὸς ρόλος συνίσταται στὸ ὅτι, δημιουργεῖ πᾶς ἕνα καινούργιο περιβάλλον γιὰ τὸν ἄνθρωπο, περιβάλλον ποῦ θὰ δημιουργήσῃ συνείδηση καὶ ἰδανικά. Ἄπ' τὸ περιβάλλον αὐτὸ ὁ δημιουργὸς θὰ πάρῃ τις πρῶτες του ὕλες, στὸ περιβάλλον αὐτὸ θὰ χαροπαλαίψῃ, θὰ κλάψῃ, θὰ πονέσῃ, θὰ νοσταλγίσει, τὴν ἱκανοποίησιν μιᾶς πρωτόγονης ἀνάγκης. Ἄπαράλλαχτα ὅπως ἡ ἀφῆ καὶ ἡ ἀκοή τοῦ τυφλοῦ ὀξύνονται γιὰ ν' ἀντικαταστήσουν τὴν ὄραση, ἔτσι ὀξύνεται κι' ἡ φαντασία τοῦ ποιητῆ καὶ δημιουργεῖ μιὰ quasi—πραγματικότητα, ποῦ συσσωρεύοντας παλιὲς ἀναμνήσεις, πλάθει νέες παραστάσεις τόσο ζωηρές, ποῦ ὁ ποιητῆς ἀρνιέται τις ἄλλες τις θετικὲς τις ἀληθινές. Τὸ λέει:

«Μὰ γὼ στὴν πλάση ὁ πῶς τρανὸς ἀπαρνῆτης τοῦ γήενου.»

Καὶ δὲν εἶναι καθόλου παράξενο αὐτὸ μιὰ καὶ τις φανταστικὲς αὐτὲς παραστάσεις τίποτα δὲν ἔρχεται νὰ τις διώξῃ μέσ' ἀπ' τὸ σκοτεινὸ βασίλειό τους.

Ἔνα ἄλλο περιβάλλον, ποῦ δημιουργεῖ ἄλλα ἰδανικά παράλληλα στὰ πρῶτα, εἶναι τὸ κοινωνικὸ περιβάλλον ὅπου ἔζησε, μεγάλωσε κι' ἔδρασε ὁ ποιητῆς. Βέβαια μπορεῖ νὰ ξαφνιστοῦν γι' αὐτὸ πολλοί, ἴσως κι' αὐτὸς ὁ ἴδιος ὁ ποιητῆς. Μὰ τί σχέση ἔχει αὐτό!

Δὲν εἶναι τυχαῖος ὁ ἀχαλίνωτος ἰδεαλισμὸς ἐνὸς καλλιτέχνη, ποῦ εἶχε ὅλα τὰ ἐφόδια νὰ μένει μέσα στὰ πράματα, νὰ μείνει ματεριαλιστής. Μῆτε εἶναι τυχαία ἡ sui-generis θρησκοληψία ἐνὸς παλιοῦ ἐπιστήμονα, μῆτε τυχαία τὰ πατριωτικὰ του ἰδανικά. Ἐκτὸς ἀπ' τὸ μεγάλο του ἀτύχημα, ποῦ εἶπαμε συνετέλεσε ἕνας ἄλλος κύριος συν-

¹⁾ Μὲ τὴν ἔκφραση αὐτὴ δὲν ἐννοοῦμε μιὰ ἀφηρημένη ἔννοια παρομένη ἀπ' τὸν κόσμον τῶν ἰδεῶν μὰ μιὰ συγκεκριμένη πραγματικότητα, ποῦ θάπρεπε νὰ τὴ ζητοῦσε κανεὶς σὲ ἀτταβιστικὲς ἐπιρροές, σὲ προγενέστερες ὀμιαδὴ ἐπιδράσεις τοῦ περιβάλλοντος.

τελεστής. Είναι το μικροαστικό περιβάλλον της κοινωνικής τάξης που μᾶς ἔδωσε τὸ Μαιμῆλη. Φτάνει νὰ ξεφυλλίσει κανεὶς τὸ βιβλίον του γιὰ ν' ἀντιληφθεῖ. Λυποῦμαι γιὰτὶ δὲν εἶναι στὸ χέρι μου νὰ παραθέσω ἐδῶ τῶναυτὰ ἀλάερα γι' ἀπόδειξη αὐτοῦ που λέω. Λυποῦμαι, γιὰτὶ εἶμαι ἀναγκασμένος νὰ κλείσω ἔτσι γλήγορα αὐτὸ τὸ κεφάλαιο. Μὰ πρέπει νὰ τὸ πῶ κι' αὐτό. Μόνο καὶ μόνο γιὰτὶ εἶν' ἀληθινὸς ποιητῆς, κι' αὐτὰ ἀκόμη τὰ πατριωτικὰ του ξεπερνοῦν τὰ ὄρια τῆς συχαμερῆς καὶ τριμῆνης πατριδοκαπηλείας, που μᾶς ἀηδιάσαν μ' αὐτὴν ἄλλοι συμπατριῶτες του. Ἐνα μόνο. Γιὰτὶ νὰ μὴν ἀρκεσθῆ στὸ ὑπέροχο ἐκεῖνο «Σὰ δημοτικὸ» καὶ στὸ ἄλλο «Οἱ Τσέτες» ;

Πῶς εἶναι δυνατὸ ἕνας τέτοιος ποιητῆς νὰ μὴ νοιώσει πὼς πλησιάζει πιά στὸ γελοῖο, ναὶ στὸ γελοῖο, μ' ἐκεῖνα τὰ «Ὁ Πρόσκοπος» στὴν «Ἀγγλία» στὴν «Ἑλλάδα», καὶ κἄτι ἄλλα τέτοια που εἶναι σωστὲς λαδιές, σωστὲς λεκέδες μέσα στ' ὁμορφο βιβλίον; Δὲν τὸ λέω αὐτὸ ἀπὸ ὑστεροβουλία. Δέν, εἶχα ἀπαίτηση ἀπ' ἕνα μικροαστὸ νὰ γράψει ἐπαναστατικὰ πράματα που δὲν τὰ ἔζησε. Μὲ γιὰ του μὲ χαρά του, κ' οἱ πρόσκοποι κ' οἱ Ἑλλάδες κ' οἱ Ἀγγλίες, μὰ αὐτὰ τὰ κοροφῆξαλα δὲν ἔχουν τόπο πλάι στὰ μεγάλα δημιουργήματα. Καὶ γιὰ νὰ ἀντιστρέψουμε ἕνα γνωστὸ λόγο τοῦ Μυσσέ.

«Δὲν κάνουν ἔτσι ποιητῆ,
Οἱ ποιητῆς οἱ μεγάλοι!..»

Στὸ ἄλλο φύλλον θὰ μιλήσουμε γιὰ τὴ φόρμα

ΠΕΤΡΟΣ ΠΙΚΡΟΣ

ΓΡΑΜΜΑΤΑ ΑΠΟ ΤΟ ΠΑΡΙΣΙ

ΜΙΑ ΩΡΑ ΜΕ ΤΟΝ ΓΕΟΡΓΚ ΓΚΡΟΣ

Ἐνῶ στὴν Ἰσπανία ὁ μεγάλος σκιτσογράφος Ἄσερ Σούμ ὁ «ποιητῆς» καθὼς τὸν ὀνομάζουν οἱ προλετάριοι συμπατριῶτες του βρισκόταν στὶς φυλακὲς ὅπου καὶ βρίσκεται ἀκόμα καταδικασμένος ἀπὸ τὴν ἀστική δικαιοσύνη σὲ θάνατο, ὁ Γερμανὸς συνάδελφός του ὁ Γεόργκ Γκρός συνελαιμβάνετο ἀπὸ τὴ σοσιαλδημοκρατικὴ ἀστυνομία τῆς Γερμανίας γιὰ τὴ συλλογὴ του «Ecce Homo».

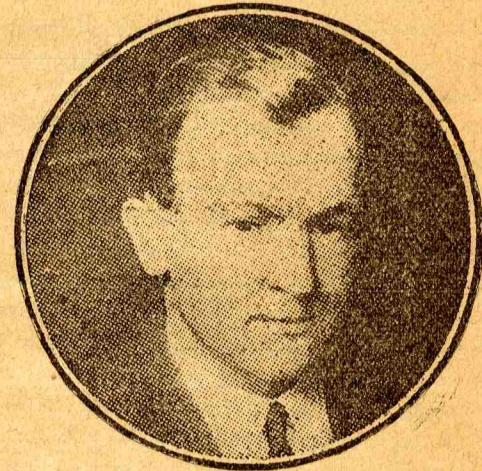
Τελευ αἰα ὅμως ἀφέθηκε ἐλευθέρως καὶ πρὶν λίγες μέρες ἡ Παρι-Ζουρνάλ ἔγραψε ὅτι ὁ Γερμανὸς σατυριστῆς σκιτσογράφος βρίσκεται στὸ Παρίσι. Νομίσαμε λοιπὸν πὼς θὰ ἦταν ἰδιαίτερος ἐνδιαφερό γιὰ μᾶς νὰ γνωρίζαμε προσωπικῶς τὸν Γεόργκ Γκρός καὶ πήγαμε γιὰ τὸ σκοπὸ αὐτὸ στὸ ξενοδοχεῖο ὅπου μένει μαζί μὲ τὴ γυναῖκα του.

— Καλημέρα σύντροφε Γκρός.

Ὁ Γκρός που διαθέτει στὴν ὑπηρεσία τῆς προλεταριακῆς ἐπανάστασης τὸ ἀκούραστὸ του μολύβι εἶναι ἕνας ἄνθρωπος νέος μὲ μέτριο ἀνάστημα ἀλλὰ γερός. Μὲ πρόσωπο ξυρισμένο, μὲ κανονικὰ χαρακτηριστικὰ, μὲ δυὸ καθάρια μάτια, ὅπου καίει μιὰ φλόγα ζωηρὴ καὶ ἤσυχη. Αὐτὰ τὰ δύο μάτια που κοιτάζουν ἴσα καὶ τὸ πηγούνι του μαρτυροῦν τὴ θέληση καὶ συμπληρῶνουν τὴν ὅλη ἔκφραση τοῦ προσώπου του.

— Πόσον καιρὸ ἔχετε στὸ Παρίσι ;

— Ἐνα μῆνα σχεδὸν καὶ θὰ καθήσω μέχρι τέλη Μαῖου. Ἦρθα μονάχα γιὰ δυὸ βδομάδες, ἀλλὰ μπῆκα στὴ δουλειά. Θέλω νὰ δείξω τοὺς τύπους τῆς κεφαλαιοκρατικῆς καὶ μιλιταριστικῆς Γαλλίας καθὼς ἔκανα τὸ ἴδιο καὶ

GEORG GROSZ

στὴ χώρα μου. Ἡ κεφαλαιοκρατικὴ κοινωνία εἶναι ἡ ἴδια καὶ στὴ Γαλλία καὶ στὴ Γερμανία.

Ὁ Γεόργκ Γκρός μιλά ἀργὰ καὶ διστάζει στὴν ἐκλογή τῶν λέξεων. Ὁ τόνος του ὅμως δὲν εἶναι καθόλου διστακτικὸς. Βεβαιώνει μὲ μιὰ βαθειὰ πεποίθηση. Πὼς τὴ νοιώθω νὰ ζεῖ μπροστά μου, μέσα στὸ βλέμμα αὐτοῦ τοῦ καλλιτέχνη, τὴν ἰδέα τάξης, τὴ βαθειά μας ἠθικὴ ἀγανάκτηση, ἡ ὁποία δὲν εἶνε τίποτ' ἄλλο παρὰ τὸ ἔνστικτο τῆς ζωικῆς αὐτοσυντήρησης, παρὰ ἡ ἀπαισιότητα τοῦ θανάτου, τοῦ θανάτου που ἐργάζεται παντοῦ γύρω μας, στὰ σώματα, στὶς ψυχές, στὰ ἦθη !

Παρατηρήσατε σύντροφε Γκρός στὸ Παρί — Ζουρνάλ, ὅτι ὁ Μάκ Ὁρλάν στὸ ἄρθρο του δὲν ἀναφέρει τίποτα γιὰ τὶς κομμουνιστικὲς σας ιδέες, γιὰ τὴν ἐπαναστατικὴ σας πίστη. Ὅτι γράφει αὐτὸς ὁ φιλόλογος ἐξ ἄλλου ἔχει πάντα ταλέντο (καθὼς τόσοι καὶ τόσοι στυνὰδερφοί του). Τοῦ ἀρέσει ἀπὸ

τὸ ἔργο σας ἐκεῖνο ποῦναι τῆς μόδας καὶ ποῦ λέγεται στὸν κύκλο του «τὸ μοντέρνο φανταστικό», ἢ πυρετώδης ποίηση, ἀσυναρτησιῶς τῆς ἀρρωστημένης μεταπολεμικῆς Γαλλίας. Μ' ἄλλα λόγια μιὰ ἀποψη ἐρασιτέχνη ρωμαντικοῦ ντυλετάντη, ποῦ ἀγνοεῖ τὴν ἀνθρώπινη πραγματικότητα, ποῦ ζεῖ μετὰ τὴν φαντασία, μετὰ τὰ βιβλία καὶ ποῦ δὲν ἔχει καμμιά κοινωνικὴ ἐπαφὴ μετὰ τὴν ἐποχὴ του.

— Ἔχετε δίκιο σύντροφε Μπερνιέ. Ὁ Μὰκ Ὁρλάν ἐντούτοις ἔκανε διαβήματα γιὰ νὰ μπορέσω νὰρθῶ στὴ Γαλλία, γιατί ἡ νομαρχία δὲν μοῦ ἐπέτρεπε νὰ παραμείνω στὴ χώρα σας. Καὶ γι' αὐτὸ μετὰ ξαφνιάζει, τὸ πὼς δὲ νοιώθουν στὴ Γαλλία, οἱ καλλιτεχνικοὶ κύκλοι τὴν κομμουνιστικὴ ἔμπνευση τῶν συνθέσεών μου. Στὴν Γερμανία, σὰς βεβαιῶ, νοιώθουν καλά.

Κι' ἀρχίζουμε μιὰ μεγάλη κουβέντα γιὰ τὸ τόσο ἐνδιαφέρον αὐτὸ θέμα τῆς σχέσης τῶν καλλιτεχνῶν καὶ τῶν διανοουμένων μετὰ τὴν κομμουνιστικὴ κίνηση.

«Στὴ Γερμανία, μοῦ ἔλεγε ὁ Γκόρς, εἴμαστε ἀκόμα πολλοὶ λίγοι. Ἐντούτοις ἔχουμε μικροὺς κύκλους ποῦ μετὰ τὸ μολύβι, μετὰ τὸ πινέλο, μετὰ τὴν πέννα κάνουν μιὰ δραστήρια προπαγάνδα. Ἔτσι δημοσιεύουμε πέντε ἔξι μαζί σατυρικοὺς λιβέλλους, εἰκονογραφημένους, πολὺ καυστικοὺς ἀλλὰ καὶ ἀπλούς ἀπὸ ἀπόψεως τεχνικῆς νοοτροπίας».

«Προπαγάντα» (γιὰ τὴν προπαγάντα). Ἡ λέξη αὐτὴ ἐπαναλαμβάνεται κάθε τόσο ἀπὸ τὸ Γεόργκ Γκόρς.

— Δὲν ἐργαζόμαστε τόσο γιὰ τοὺς ἐκλεκτοὺς προλετάριους μοῦ λέγει. Αὐτοὶ ξαίρουν, εἶναι μορφωμένοι. Δουλεύουμε γιὰ τὶς μάζες, γιὰ τὶς μάζες ποῦ εἶναι συνηθισμένες στὶς χρωματιστὲς ρεκλάμες καὶ στὰ ἀστρικά σχεδιογραφήματα. Προσπαθοῦμε νὰ κάνουμε κάτι τὸ πολὺ ἀπλὸ ἀλλὰ ποῦ νὰ συγκινεῖ ἀμέσως τὸν ἐργάτη. Στὴ Γερμανία ἔχουμε πολλοὺς κομμουνιστικοὺς ἐκδοτικοὺς οἴκους καθὼς τὸν «Μάλικ Βερλάγ». Ἐκδίδουν μισροσούρες καὶ πολιτικὰ βιβλία, ἀλλὰ ἐπίσης καὶ ἔργα τέχνης ἢ κριτικὲς μελέτες, ἀλλὰ πάντοτε πάνου σ' ἓνα πρόγραμμα ἐπαναστατικῆς μόρφωσης.

Μιλῶ στὸ Γεόργκ Γκόρς γιὰ τὸ περιοδικὸ «Κλαρτέ», γιὰ τὸν μικρὸν κύκλο τῶν συντρόφων ποῦ ἔχουν μαζί τους τὸν Ἄνρι Μπαρμπύς, ποῦ προσπαθεῖ μέσα στὸ μόνον ἐπαναστατικὸ μορφωτικὸ περιοδικὸ τῆς Γαλλίας, ποῦ μπουκοτάρεται ἀγρίως ἀπὸ τοὺς ἀστοὺς διανοουμένους τῆς δεξιᾶς ἢ τῆς ἀριστερᾶς, νὰ ἐπικρύνει ἀλύπητα τὴν ἀστικὴ παιδεία καὶ μόρφωση ποῦ βρῆσκει σὲ τέλεια κατάπτωση καὶ νὰ δώσει τὰ στοιχεῖα μιᾶς προλεταριακῆς ἐπαναστατικῆς μόρφωσης, βασισμένης πάνου στὴν ἰδέα τῆς τάξης.

Δυστυχῶς ἡ ὥρα περνᾷ καὶ πρέπει νὰ ἀφήνω τὸν ξεχωριστὸν αὐτὸ καλλιτέχνη.

— Θὰ ἦθελα, μοῦ λέγει ὁ Γεόργκ Γκόρς, ἀφοῦ μοῦ ἔδωκε συνεργασία του γιὰ τὴν «Κλαρτέ», νὰ πηγαίναμε μαζί σὲ μιὰ συγκέντρωση ἐργατῶν.

Καὶ ἀφήνω αὐτὸν τὸν ἐξαιρετικὸν ἄνθρωπον ποῦ εἶναι συγχρόνως ἓνας μεγάλος καλλιτέχνης καὶ ἓνας ἐπαναστάτης καὶ ποῦ τὸ ὑπέροχόν του ἔργο ὑψώνει τὴν ἀπάνου ἀπ' τὴν Εὐρώπη σὰ μιὰ κατάρα κατὰ τοῦ σημερινοῦ πολιτισμοῦ.

JEAN BERNIER

ΞΕΝΗ ΚΙΝΗΣΗ

ΓΙΑ ΤΗΝ ΕΚΑΤΟΝΤΑΕΤΗΡΙΔΑ ΤΗΣ ΕΝΝΑΤΗΣ ΣΥΜΦΩΝΙΑΣ

Μίλησαν πολλὲς φορὲς γιὰ τὴν Ἐννάτη Συμφωνία τοῦ Μπετόβεν καὶ εἶναι δύσκολο νὰ ποφύγει κανεὶς τὶς ἐπαναλήψεις. Ὅσο μεγάλος κι' ἂν εἶναι ὁ ἐνθουσιασμός ποῦ τρέφουμε γιὰ τὸν ἄνθρωπον αὐτὸ δὲ μπορεῖ νὰ βρεῖ κανένας τὸ μέσο νὰ μεταχειρισθεῖ καινούργιους ὄρους. Ἡ Ἐννάτη Συμφωνία ἢ καλύτερα ἀκόμα ἡ Συμφωνία μ' ἓνα κόρο φινιάλε πάνω στὴν «ὠδὴ στὴ χαρὰ» τοῦ Σίλλερ ἐκτελέστηκε γιὰ πρώτη φορὰ στὴ Βιέννη τὴν 7η Μαΐου 1824, ὑπὸ τὴ διεύθυνση τοῦ ἰδίου τοῦ συνθέτη. Ἄς μιλήσουμε πρῶτα γι' αὐτόν.

Μιὰ μεγάλη κεφαλὴ μετὰ μαλλιά ἀνάκατα, μέσωπο μετὰ προεξοχές, μάτια βαθουλά, ἀλλὰ ζωηρά, μιὰ μύτη πλατειά, ἓνα στόμα μικρὸ ἀλλὰ πονεμένο. Ντύσατε τὸν ἄνθρωπον αὐτὸ μ' ἓνα ἄσκημο σακάκι, μ' ἓνα φαρδὺ πανταλόνι. Δὲν ἔχει τίποτα γιὰ νὰ ἀρέσει στὶς γυναῖκες καὶ πραγματικὰ πολλὲς ἀποστρέφονται τὸν κοροϊδεύουν. Ἡ Τζουλιέττα Γκιουτσιάρντι στὴν ὁποία ἀφιερωθεῖσάναι τὰ σονάτα op. 27 «Σεληνόφως» καθὼς τὴν ὀνομάζουν, τὸν κάνει νὰ υποφέρει ἐπὶ τρεῖς χρόνια καὶ γιὰ μόνον ἀνταμοιβὴν του ἔχει τὸ πάθος ποῦ αἰσθάνεται γι' αὐτὴν ὅταν παντρεύτηκε τὸν κόμητα Γκάλλεμππεργκ. Εἶνε ἔτοιμος νὰ σωριαστεῖ. Τότες (Ὀκτώβριος 1802) γράφει στοὺς ἀδελφούς του Κάρλ καὶ Γιόχαν τὴν περίφημη «Διαθήκη τοῦ Χάιλιγκενσταντ»: «Ὡ εἶσεῖς ἄνθρωποι ποῦ με κοιτάτετε ἢ ποῦ με παίρνετε γιὰ μοχθηρὸν, τρελὸ ἢ μισάνθρωπον, πόσο εἶσθε ἀδικοὶ γιὰ μένα! Δὲν γνωρίζετε τὴ μυστικὴ αἰτία κεινοῦ ποῦ σὰς παρουσιάζεται ἔτσι.

Ἦστερα ἀπὸ μερικὰ χρόνια, κατὰ τὸν Μάιο τοῦ 1806 ἀρραβωνιάζεται τὴν Τερέζα ντε—Μπράνσβικ, ἐκεῖνη ποῦ τὴν ὀνομάζει «ἡ ἀθάνατη ἐρωμένη». Ἡ Τερέζα τὸν ἀγαπᾷ καὶ ὡστόσο ἡ ἔνωσή των διαλύεται. Δὲ θὰ βρεῖ πιά εὐτυχία παρὰ στὴν τέχνη. Ἔχει φίλους; Ναί, μερικοὺς. Τὸν πιστὸ Βέγκελερτ, τὸ Σίντλαιρ, τὸν Μπρόνιγ. Ἀλλὰ νοιώθει πὼς εἶναι μόνος του. «Δὲν ἔχω κανένα φίλον, γράφει στὶς σημειώσεις του τοῦ 1816, καὶ εἶμαι μόνος στὸν κόσμον». Γιατί εἶναι κουφός. Κι' αὐτὸ ἄρχισε ἀπὸ βόμβους. Δὲ θέλει νὰ τὸν ἀντιληφθοῦν, προσποιεῖται ὅτι ἀκούει. Ἀλλὰ ἔρχεται ἡ ἡμέρα ὅπου δὲν ἀκούει πιά τίποτα, οὔτε ἀκόμα τὴ μουσικὴ του, οὔτε καὶ τὴν ὀρχήστρα. Τί θὰ ποῦν γι' αὐτόν; Ἄσκημη μουσικὴ βέβαια ἢ μουσικὴ ἑνὸς κουφοῦ. Εἶναι ἐπίσης μύωπας. Ὑποφέρει ἐπὶ τὰ ἔντερα καὶ τὸ σπυρτί. Εἶναι χάλια. Δὲν τοῦ μένει παρὰ ἡ ἀδάμαστή του θάληση. Εἶναι δύστροπος καὶ σκυθρωπός. Δὲν ξαίρει οὔτε νὰ ντυθεῖ, οὔτε νὰ χαιρετίσει τὶς ὁμορφες κυρίες, οὔτε νὰ υποκλίνεται μπρὸς στοὺς ἄρχοντες. Ἀγαπᾷ τὰ δέντρα καὶ τὰ ζῶα. Μπορεῖ νὰ εἶναι κανεὶς μισάνθρωπος ἀπὸ ὑπερβολικὴ ἀγάπη.

Λοιπόν: καμμιά γυναῖκα, κανένας φίλος, κουφός. Καὶ ἔγνωε γιὰ χρήματα,

ή φτώχεια. Δέν πειράζει, εκείνος ό θώνεται, όρμά. "Ας μη ξεχνούμε τά άποφθέγματα: «Δέν άναγνωρίζω άλλα σημεία στο άνώτερον άνθρωπο παρά για τήν καλωσύνη. Δέ μπορώ πειά νά ύπάρχω για μένα, άλλα μονάχα τούς άλλους».

«Είμαι ό Βάκχος πού κερνά τούς ανθρώπους τό ήδονικό νέκταρ».

Γιά τούς άλλους ό Μπετόβεν θά τραγουδήσει τή χαρά. Νομίζει ότι όνειρεύεται κανένας! Είναι άνάπηρος, δέν έπικοινωνεί πειά με τούς ανθρώπους παρά μονάχα μ' ένα σημειωματάριο όπου γράφονται οί συνδιαλέξεις. Οί φίλοι του και οί προστάτες του σκορπίζονται, πεθαίνουν: ό Κίνσκυ, ό Λιχνόφσκυ, ό Λόμπκοβιτς, ό Ραζουμόφσκυ.

Και τραγουδά τή χαρά. Τι θρίαμβος!

Αυτή ή χαρά, δέν είναι ή κοινή χαρά στην όποία άρκεϊται τό μεγαλύτερο πλήθος τών ανθρώπων, ή μικρή περαστική χαρά και ή έγωϊστική. Είναι ή μεγάλη χαρά πού άνυψώνει τήν ψυχή και τήν άποσπά από τή Μοϊρα. Είναι ή χαρά πού πλάθεται μέσα στον πόνο και στην άπελπισίαν στη δυστυχία και μέσα στα δάκρυα. Η χαρά κατεβαίνει μέσα στην ψυχή του Μπετόβεν, ή χαρά, δεσμός τών πάντων, πνευματικό φώς, σύνθημα. Βρήκε τή χαρά. Θά τήν κρατήσει γι' αυτόν; "Όχι, όχι. Δέν ύπάρχει παρά μόνο όταν τήν μοιράζεται κανένας με άλλους. Τρέξατε όλοι, μακρινοί άνθρωποι, χαμένοι μέσα στη νύχτα, τυφλοί και κουφοί άκόμη. Ό Μπετόβεν σ'ς χαρίζει τή χαρά. Χορδές, ξύλα, χαλκοί, τύμβαλλα, δέν άρκοϋν πλέον. Χρειάζεται ή ανθρώπινη φωνή, τό κόρο τών άνδρων. Και ή Έννάτη Συμφωνία ξεσπά κάτω από τούς θόλους. Ό Μπετόβεν διευθύνει τό κόρο. Δέν άκούει ή καλύτερα άκούει «άλλοιώς». «Ένα φίλι στον κόσμον όλόκληρο!» Ό κόσμος χειροκροτεί τό συνθέτη. Δέν άκούει! Μιά γυναίκα, ή Καρολίνα Ούγκερ τόν πιάνει από τούς ώμους και τόν στρέφει προς τό άκροατήριο πού έχει γίνει άνάστατο και ηηδϊ από τόν ένθουσιασμό. Βλέπει. Λιγοθυμά από τή συγκίνηση. Τόν πηγαίνουν στο σπίτι του φίλου του Σίντλερ όπου μένει άναίσθητος επί είκοσι τέσσερες ώρες.

Η χαρά είχε θριαμβεύσει.

Η ΤΕΧΝΗ ΣΤΗΝ ΥΠΗΡΕΣΙΑ ΤΟΥ ΙΜΠΕΡΙΑΛΙΣΜΟΥ

Τελευταία άνοιξε στο Παρίσι ή έκθεση του Σαλόν πού δέν είναι τίποτε άλλο παρά μιá ένωση τής παλιάς ακαδημαϊκής κλίμας τών Γάλλων Καλλιτεχνών και τών πιό συντηρητικών στοιχείων τής Έθνικής κλίμας τών Καλών Τεχνών.

Η έπίσημη αυτή όργάνωση έγκαινίασε τήν έκθεσή της τή χρονιά αυτή με μιá πράξη ταπεινής κολακείας άπέναντι τής κεφαλαιοκρατίας. Και με αυτό έπεβεβαίωσε ότι γι' αυτή ή Τέχνη όφείλει νά σκύβει μπρός στους χρηματιστές και νά ύπηρετεί τά μίση με τά όποια ό καπιταλισμός διαιρεί τούς λαούς για νά μπορεί νά κυριαρχεί.

Άρνήθηκε νά δεχτεί ένα σύμπλεγμα του γλύπτου Έμιλ Ντερρέ, του γνω-

στου γλύπτου τής Λουίζας Μισέλ, τής Σπηλιτς του Έρωτα και άλλων έργων, έπειδή τό σύμπλεγμα αυτό με τό τίτλο «Συμφιλίωση» παρουσίαζε ένα Γάλλο στρατιώτη κ' ένα Γερμανό πού άγκαλιάζονται στα γόνατα ένοϋ προσώπου πού συμβολίζει τήν Άνθρωπότητα.

Αυτή ή εικόνα τής αδελφώσεως τών λαών, πού οί κεφαλαιοκράτες θέλουν νά τούς κρατοϋν σ' ένα άμοιβαίο μίσος, δέν μποροϋσε νά γίνει άνεκτή τόν καιρό τής καιοχής τής Ρούρ, μέσα στο Σαλόν πού ειδικεύεται για μνημεία πού δοξάζουν τή στρατιωτική δόξα και τό μίσος μεταξύ τών έθνών.

Πρέπει νά περιμένουμε, μιá και ή ήθική άνανδρία βιαιεύει τήν έποχή αυτή τή δηθεν ήρωϊκή, τούς υπεύθυνους αυτής τής γελοίας πράξης πού θά δώσουν μιá όποιαδήποτε δικαιολογία για νά είναι έν τάξει με τόν εαυτό τους. Άλλά κανένα δέ θά μπορέσουν νά γεάσουν γιατί όχι μόνο τό έργο είναι άνώτερο από τά περισσότερα του Σαλόν, άλλα ό Ντερρέ είχε τιμηθεί με μετάλλιο σέ προηγούμενη έκθεση και ήταν έκτός βραβείου και τό έργο του δέ μποροϋσε νά μη γίνει δεκτό σύμφωνα με τόν κανονισμό.

Δέν μποροϋσαν οϋτε και νά τόν μεμφθοϋν για έλλειψη πατριωτισμού άφοϋ ό Ντερρέ είχε στείλει έπίσης και ένα μαρμάρινο άνάγλυφο «Η Έπιστροφή» πού παρουσιάζει τή Γαλλία άγκαλιάζοντας τήν Άλσατία και τή Λωρραϊνή.

Ό Ντερρέ φανταζόταν, πολύ άπλοϊκά, ότι μιá και ή Άλσατία και ή Λωρραϊνή άποδόθηκαν στη Γαλλία ό Γερμανός στρατιώτης και ό Γάλλος μποροϋσαν νά φιληθοϋν δημοσία και νά ύποσχεθΐ ό ένας στον άλλο ότι οί πατριωτικοί σκοποί του πολέμου δέν ήταν παρά ψεύδη, ότι οί άγώνες τών ίμπεριαλισμών ήταν οί μόνες πραγματικότητες.

Ας έλπίζουμε πώς τό μάθημα αυτό θά τόν διδάξει πολλά καθώς και όλους τούς άπλοϊκούς πού άφέθηκαν νά κανουρισθοϋν με τις φλυαρίες του σοσιαλισμοϋ και πίστεψιν ότι μποροϋν νά συνδέσουν τή σοσιαλιστικήν ιδέα με τόν άστικό πατριωτισμό.

Ο ΟΥΝΑΜΟΥΝΟ ΓΙΑ ΤΟ ΣΟΣΙΑΛΙΣΜΟ

«Ό σοσιαλισμός είναι πρώτο άπ' όλα και πάνω από όλα μιá μέθοδο, μιá τάση. Δέν είναι ένα δόγμα. Ένα δόγμα δέν είναι κατά βάθος παρά μιá οϋτοπία. Ό σοσιαλισμός είναι μιá μέθοδο, και για μιá μέθοδο δέν ύπάρχει μεγαλύτερο λάθος όταν ζητά κανείς «τό π'ν ή τίποτε». Μέθοδο σημαίνει δρόμος και έν τούτοις άπωθοϋν τή μέθοδο, δηλαδή τό δρόμο εκείο πού πιστεύουν ότι φθάνουν μ' ένα πήδημα στο τέλος του σκοπού των. Σάν νά ύπ'ηρχε τάχα ένα τέλος! Σάν νά τέλειωνε σέ κάποιο σημείο ή άπόκτηση τής δικαιοσύνης και τής έλευθερίας τήν όποια έπρεπε έν τούτοις νά τήν κερδίσουν και νά τήν άπλώσουν μέρα με τή μέρα! Σάν νά ήταν δυνατόν ή ιστορία νά είχε ένα τέλος! Σάν νά ήταν δυνατό νά φέρει κανένας τό έπίγειο παράδεισο και τή βασιλεία του Θεοϋ στον κόσμο!

«Όταν κατά τὸ 1917 τὸ Σοσιαλιστικὸ Κόμμα διοργάνωσε τὴν πολιτικὴ ἀπεργίαν τοῦ Αὐγούστου, ἀκούσαμε μερικοὺς νὰ λένε ὅτι τὸ κόμμα ἔχασε τὸν ἀγῶνα. Ἐν τούτοις ἡ ὑπεροχὴ τοῦ σοσιαλισμοῦ στὴν Ἰσπανίαν ἄρχισε ἀκριβῶς ἀπὸ κείνη τὴν ἀπεργίαν. Ἀπὸ τότε, ἀπὸ τότε πού μπήκαν στὴ βουλὴ ἐκεῖνοι πού ἦταν φυλακισμένοι στὴ φυλακὴ τῆς Καρτατζένα, τοὺς δῆθεν νικημένους, οἱ κυβερνήσεις ἄρχισαν νὰ τοὺς χαϊδεύουν, ἂν καὶ ἀπ' ὅλες τὶς μεριεὶς παρασεύαζαν σκευωρίες ἐναντίον τους. Τὸ ἐμπόδιο τῆς πολιτικῆς τους ἦταν ἡ Σοσιαλιστικὴ μειοψηφία στὴ βουλὴ. Καὶ αὐτὸ εἶναι μιὰ ἀπόδειξις ὅτι ἡ Πολιτικὴ ἀπεργία τοῦ 1917 θριάμβησε. Καὶ κάτι παραπάνω! Κεῖνοι πού δὲν θριάμβησαν ἦταν ὅσοι ἔλαβαν μέρος στὴ σύσκεψη τῶν πολιτευομένων πού προηγήθηκε ἀπὸ τὴν ἀπεργίαν, καὶ ἐνόμιζαν ὅτι κάτι θὰ ἦταν δυνατό νὰ ἐπιτευχθεῖ μὲ συνεννοήσεις καὶ συμβιβασμούς. Δὲν θριάμβησαν καὶ οἱ νικημένοι ἦταν οἱ Καταλάνοι, αὐτοὶ τοῦ κυρίου Καμπό, πού ἔγεινε ὑπουργὸς τοῦ Στέμματος καὶ οἱ μεταρρυθμιστὲς πού πήραν λουφὲ ἀπὸ τὴν κυβερνήσι. Ἀκόμη καὶ οἱ ἀνεξάρτητοι ρεπουμπλικάνοι πού ἐξοκολούθησαν νὰ χαριεντίζονται μὲ τὴ μοναρχίαν.

«Τοὺς καρπούς τῆς ἀπεργίας αὐτῆς συνάζουμε τώρα. Χίρη στὴν πολιτικὴ αὐτὴ τὸ Σοσιαλιστικὸ Κόμμα τῆς Ἰσπανίας εἶναι σήμερον ὁ κυριώτερος πυρήνας κάθε δυνατῆς συγκέντρωσης στὸ μέλλον πού θὰ εἶναι οἱ βάσεις μιᾶς νέας κοινῶνίας πού θὰ ἰδρυθεῖ πάνω στὴν ἐλευθερίαν τῆς δικαιοσύνης καὶ στὴ δικαιοσύνη τῆς ἐλευθερίας; ἂν μοῦ ἐπιτρέπεται αὐτό, ἀλλὰ πού δὲν εἶναι τέτοιο.

«Αὐτὴ ἡ θαρραλέα ἐθνικὴ πολιτικὴ κατάκτηση πείθει πολλοὺς ὅτι ὁ σοσιαλισμὸς δὲν εἶναι μονάχα τῶν ἐργατῶν καὶ γιὰ τοὺς ἐργάτες ἀλλὰ εἶναι ὅλων τῶν πολιτῶν καὶ γιὰ ὅλους τοὺς πολῖτες. Γιατὶ πραγματικὰ ὅποιος δὲν εἶναι ἐργάτης, ὅποιος δὲν κάνει μιὰν ἐργασία, δὲν εἶναι πολῖτης. Καὶ δὲν εἶναι ἀλήθεια ὅτι ἐργάτης εἶναι τὸ ἴδιο μὲ προλετάριος. Ὑπάρχουν ἐργάτες πού δὲν εἶναι προλετάριοι καθὼς ὑπάρχουν προλετάριοι πού δὲν εἶναι ἐργάτες. Οὔτε ὁ σοσιαλισμὸς εἶναι πρῶγμα τῶν ἐπιτιπῶν. Ἐπιτιπῶν πού καμμιὰ φορὰ ὀπλιζονται καὶ ζητοῦν ἐλεημοσύνη ὑπὸ μορφὴ μιᾶς συνεισφορᾶς».

Ἀπὸ αὐτὲς τὶς δηλώσεις τὶς γιομάτες δικαιοσύνης καὶ ἐλευθερίας διαβλέπουμε τὴν ψυχὴ ἐνὸς γενναίου ἀνθρώπου. Ἴσως ὁ Οὐναμούντο πού μᾶς παρουσιάζεται ὡς ἓνας Gavalotti πὸ βαθὺς νὰ εἶναι πὸ οὐτοπιστὴς παρὰ ὅτι φαίνεται. Γιατὶ τί ἄλλο εἶναι πρὸς οὐτοπία ὅταν ἐπιτίθει σὲ μιὰ δημοκρατικὴ ἐποχὴ ὅπου ἀστὸς καὶ προλετάριος θὰ πλέξουν στέφανα ἀπὸ κόκκινα ἀνθὴ καὶ λευκὰ βουτιγμένα στὸ γάλα καὶ στὸ μέλι;

ΤΟ ΑΛΛΟ ΦΥΛΛΟ
ΤΩΝ

“ΝΕΩΝ ΒΩΜΩΝ,,

- Μὲ 64 σελίδες.
- Μὲ ξυλογραφίαι καὶ σκίτσα.
- Μὲ πιδὸ διαλεχτὴ ὕλη.
- Μὲ ἐπιμέλεια.
- Μὲ καλλοτυπωμένη ἐμφάνιση.
- Δραχμὲς 3.

⊙⊙

Καθένας πού ἐνδιαφέρεται γι' αὐτούς, τὴ μόνη ἐκδόσει πού μπορεῖ νὰ τοὺς κάνει, εἶναι νὰ τοὺς διαδίδει ὅσο μπορεῖ πὸ πολὺ καὶ παντοῦ.

⊙ “ ΠΑΛΑΙΟΣ ΠΟΛΕΜΙΣΤΗΣ,, ⊙

ΟΡΓΑΝΟ

⊙⊙ ΤΗΣ ΟΜΟΣΠΟΝΔΙΑΣ ΠΑΛΑΙΩΝ ⊙⊙

⊙⊙ ⊙⊙ ⊙⊙ ΠΟΛΕΜΙΣΤΩΝ ⊙⊙ ⊙⊙ ⊙⊙

ΚΑΙ

⊙⊙⊙⊙⊙ ΘΥΜΑΤΩΝ ΣΤΡΑΤΟΥ ⊙⊙⊙⊙⊙

ΚΥΚΛΟΦΟΡΗΣΕ

⊙ ⊙ ⊙ ΤΟΥ ΓΙΑΝΝΗ ΚΟΡΔΑΤΟΥ ⊙ ⊙ ⊙

Η ΚΟΙΝΩΝΙΚΗ ΣΗΜΑΣΙΑ
ΤΗΣ ΕΛΛΗΝΙΚΗΣ ΕΠΑΝΑΣΤΑΣΕΩΣ ΤΟΥ 1821

ΕΚΔΟΣΗ ΒΑΣΙΛΕΙΟΥ. ΔΡΑΧ. 12.50

ΒΙΒΛΙΑ

ΓΛΑΥΚΟΥ ΑΛΙΘΕΡΣΗ: «Ο Γυμνός Ἄνθρωπος», διηγήματα. Ἐκδοτικὸς οἶκος «Γλαῦκα», Κύπρος 1924.

ΣΤΡΑΤΗ ΜΥΡΙΒΗΛΗ: «Ἡ Ζωὴ ἐν Τάρφω», ρομάντζο. Μιτυλήνη 1924.

ΔΗΜΗΤΡΙΟΥ ΒΕΡΝΑΡΔΑΚΗ: «Ψάφρα», ποιήματα. Ἐκδότης Ἰ. Ν. Σιδέρης, Ἀθήναι.

ΙΒΑΝ ΤΟΥΡΓΚΕΝΙΕΦ: «Τὸ τραγοῦδι τῆς ἀγάπης καὶ ἄλλα διηγήματα». Ἐκδότης Δ. καὶ Π. Δημητριάκος, Ἀθήναι 1924.

ΠΙΕΡ ΛΟΤΙ: «Ἀφρικανικὸ ρομάντζο». Μετ. Στ. Μαράτου Ἀνεμόνα. Ἐκδοτικὸς οἶκος Μιχαὴλ Σ. Ζηκάκη 1924.

ΤΟ ΚΟΡΙΤΣΙ ΤΗΣ ΤΑΒΕΡΝΑΣ: Ifig Tanagra, Μυθιστόρημα, Παρίσι 1924.

Με τὸ φύλλο αὐτὸ οἱ «Νέοι Βωμοί» συμπληρώνουν ἕξη μῆνες ζωῆ. Με αὐτοθυσίες καὶ με ἔντονη δράση κατορθώσαμε μέσα στὸ μικρὸ αὐτὸ χρονικὸ διάστημα καὶ ἀνάμεσα ἀπὸ ἓνα ἐχθρικὸ καὶ γιοματὸ ἐμπυασμένες πληγὲς πνευματικὸ περιβάλλον νὰ δημιουργήσουμε μιὰν ὄντοτητα γύρω ἀπὸ τὴν ἐπαναστατικὴ φλόγα τῶν «Νέων Βωμῶν» καὶ νὰ ἀναταράξουμε κάποια βρώμικα καὶ ἀκύμαντα βαλτονέρια ποὺ βρέθηκαν μπροστὰ μας . . .

Οἱ «Νέοι Βωμοί» δὲν εἶναι ἐπιχειρήση. Ἐντούτοις ὅμως κατώρθωσαν νὰ ἐπιβληθοῦνε καὶ νὰ πιάσουν ρίζες με τὸ μικρὸ, ἀλλὰ σημαντικὸ στὸν ἄγωνα μας, κέρδος καὶ με καινούργια ὀρμὴ καὶ ἐνθουσιασμὸ ποὺ μᾶς ἐμπνέουν ἢ ἀγάπη καὶ ἢ στοργὴ τῶν ἀναγναστών συναγωνιστῶν μας θὰ τραβήξουμε μπροστὰ πρὸ θαρραλλέα.

Ἔτσι ἀπὸ τὸ Βο ἐξάμηνο θὰ πρᾶσπαθῆσουμε νὰ κάνουμε τοὺς «Νέους Βωμοὺς» ἓνα περιοδικὸ ποὺ ἐφάμιλλὸ του δὲ βγῆκε σ' ἡν Ἑλλάδα. Καὶ μακριὰ ἀπ' τὰ παχέα λόγια καὶ τὶς συνηθισμένες ὑποσχέσεις ἔχουμε νὰ εἰποῦμε αὐτὰ τὰ θετικὰ καὶ λίγα λόγια: Θὰ βγαίνει με 48-64 σελίδες καὶ στὴν ἴδια τιμῆ. Τὸ φύλλο πέρα-πέρα με ξυλογραφίες καὶ με σκίτσα. Με πλούσιο καὶ διακοσμητικὸ ἐξώφυλλο καὶ με καλλιτεχνικὴ καὶ ἐπιμελημένη ἐκτύπωση καὶ ἐμφάνιση. Με ὕλη ἀπὸ τὴν πρὸ διαλεχτὴ καὶ γερὴ ἐπαναστατικὴ λογοτεχνία, ποίηση, διήγημα, δράμα, κριτικὲς, μελέτες καὶ με πλέρια παρακολούθησι τῆς ξένης καὶ ντόπιας πνευματικῆς κίνησις.

Ἐπειτα ἀπὸ τὴν ἀνακαίνισι καὶ ἀνασύνταξι αὐτῆ ἔγιναν μερικὰ πράγματα: Πολλὰ ἔργα παύ εἶχαν ἀναγγελθεῖ πὼς θὰ δημοσιεύονταν ἔμειναν πίσω, ἐνῶ δημοσιεύτηκαν ἄλλα. Ἦταν ἀνάγκη νὰ γίνε αὐτὸ καὶ ἄς μὴ μᾶς παραξηγήσουν οἱ συνεργάτες μας. Ὅτι μᾶς στάλθηκε τὸ κρατοῦμε καὶ θὰ πάρει τὴ σειρά ποὺ πρέπει στὴ δημοσίευσι.

Ἐνα πρᾶμα ὅμως ἔχουμε νὰ δηλώσουμε στοὺς συνεργάτες: Μπορεῖ ἴσως σήμερα νὰ ἔγιναν καὶ κάποιες ὑποχωρήσεις στὴν ὕλη. Ἦταν ἀνάγκη ἀπὸ τὸ Βο ὅμως ἐξάμηνο δὲ θὰ γίνε καμιά. Θὰ τραβήξουμε στὴν ἐπαναστατικὴ καὶ ἀνθρωπιστικὴ μας κατεῦθυνσι με αὐστηρότητα. Συνταχτικὴ ἐπιτροπὴ θὰ κρίνει κάθε ἔργο καὶ θὰ κάνει τὴν ἀπαραίτητη ἐπιλογὴ.

—Οἱ ἀντιπρόσωποι καὶ οἱ συγδρομητὲς παρακαλοῦνται νὰ κανονίσουν τὸ συντομώτερο τοὺς λογαριασμοὺς των καὶ τὶς ἐπιστροφές. Μᾶς εἶναι τόσο ἀπαραίτητα τὰ φύλλα ὥστε κάθε καθυστέρησι μᾶς στοιχίζει.

— Ζητοῦμε συγγνώμη ἀπὸ ὅσους μᾶς ἔστειλαν βιβλία γιὰ κριτικὴ, καὶ δὲν τὴν εἶδαν ἀκόμη. Θὰ κριθοῦνε ὅλα στὸ ἐπόμενο φύλλο.

